

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

Mravní úpadek společnosti a jeho vliv na děti a mládež

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PhDr. Zlatica Bakošová, Ph.D.

Vypracoval:

David Pluskal

Brno 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Mravní úpadek společnosti a jeho vliv na děti a mládež“ zpracoval samostatně a použil jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce. Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

V Brně dne 28. dubna 2011

.....
David Pluskal

Poděkování

Zde bych rád poděkoval:

- paní doc. PhDr. Zlatici Bakošové, Ph.D. za vedení práce.
- své rodině za podporu a shovívavost, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce, a které si velmi vážím.

.....
David Pluskal

OBSAH

ÚVOD	5
TEORETICKÁ ČÁST	8
1. Mravnost a lidská společnost.....	8
1.1 Společnost, mravnost, morálka, etika.....	8
1.2 Vývoj mravnosti a rozdíl kultur.....	12
1.3 Mravnost dětí a mládeže.....	19
1.4 Dílčí závěr.....	23
2. Činitelé ovlivňující mravnost společnosti.....	24
2.1 Rodina.....	24
2.2 Škola, veřejná a státní správa.....	25
2.3 Masmédia, komerční sféra a reklama.....	29
2.4 Vliv těchto činitelů na mravní úpadek dětí a mládeže.....	31
2.5 Dílčí závěr.....	32
PRAKTICKÁ ČÁST	34
3. Odborná praxe.....	34
3.1 Postavení a ochrana dětí a mládeže v trestním řízení.....	35
3.2 Nejčastější trestně-právní problematika u dětí a mládeže.....	38
3.3 Vlastní poznatky k otázkám mravnosti mladistvých pachatelů.....	40
3.4 Dílčí závěr.....	41
ZÁVĚR	43
RESUMÉ	45
ANOTACE	46
ANNOTATION	47
LITERATURA	48
PŘÍLOHY	49

ÚVOD

Úvodem své bakalářské práce nejprve zmíním důvody, které mě vedly ke zvolenému tématu.

Mravní a etické otázky v současné společnosti jsou velmi aktuálním tématem, jež si zcela jistě zaslouží naši pozornost. Mělo by být zájmem každého člověka, aby společnost, ke které přísluší, měla své mechanismy, jimiž zaručí prosperitu a fungování celku jakož i ochranu svých členů. Za jeden ze základních mechanismů lze zcela jistě považovat mravní standardy společnosti, které budou její členové dodržovat. Tímto způsobem, může být alespoň do jisté míry dosaženo stálých zásad v mezilidských vztazích, které tvoří jádro každého vyspělého společenství.

Osobně celý život bydlím a pracuji v hlavním městě Praze. Právě v metropolích, ve kterých žije na poměrně malém prostoru početná populace, lze velmi často vidět příklady lidského chování a jednání, které vyvolávají otázky morálního a etického charakteru. Tento fakt je navíc značně umocněn kulturní rozmanitostí obyvatel takových metropolí. Problémem je zde především odcizení lidí, značná anonymita a nezájem o okolní dění, které může vyvrcholit až k úpadku některých morálních zásad vůči společnosti.

Jsem zaměstnán ve služebním poměru u Police České republiky ve funkci vyšetřovatele a proto je můj zájem k morálním, mravním a etickým otázkám poznamenám také profesně. Posuzování etických otázek, především ke vztahu k právu a vlivu veřejné správy na společnost, se stalo častým zaměstnáním pro mou mysl. Mojí pracovní specializací je mimo jiné předcházení, zamezování páchaní a postihu protiprávních činů páchaných mládeží a na mládeži. Setkávám se tedy nezdědka u dětí a mládeže s protiprávním, sociálně-patologickým a nemorálním jednáním, které lze jistě v mnohém přisoudit i selhání morálních mechanismů společnosti samotné.

Nakonec musím zmínit i můj ryze osobní zájem o problematiku výchovy, patologických jevů ve společnosti a morálního vývoje, což byl koneckonců jeden z hlavních důvodů ke studiu této školy, oboru a specializace.

Práce je členěna do části teoretické a praktické, celkem do tří kapitol a třinácti podkapitol.

V první kapitole práce určím základní kategorie a pojmy z oblasti mravnosti za přispění názorů několika předních světových filosofů, jejichž učení ovlivnilo evropské

myšlení a morální vývoj. Tyto pojmy se pokusím podrobněji rozebrat a co nejvíce přiblížit současnému čtenáři. Také provedu exkurs do kultury japonské, kde budu moci porovnat některé mravní standardy kultury evropské a mimoevropské a tím poukázat na jejich společné a odlišné znaky.

Koncem první kapitoly se budu zabývat nároky, které jsou kladeny na morálku dětí a mládeže a jaké jsou možnosti a cíle mravní výchovy.

V druhé kapitole práce se zaměřím na charakteristiku základních a nejvýznamnějších činitelů, kteří v současné době morálku v naší společnosti ovlivňují. Popíši jejich funkce ve společnosti a závažnost jakou zasahují do morálního vývoje společnosti. Poukáži především na nedostatky u těchto činitelů, které představují hrozbu pro mravní vývoj dětí a mládeže a co je jejich příčinou.

Část praktickou, tedy poslední kapitolu práce, jsem se rozhodl věnovat vlastním poznatkům z odborné praxe, při které jsem se zaměřil především na práci s mladistvými v trestním řízení a spoluprací s dalšími subjekty, které do tohoto právního vztahu vstupují a mohou jej ovlivnit. Popíši zde vybrané pojmy trestně-právní a další skutečnosti důležité k pochopení závažnosti a problematice tohoto řízení. Také poukáži na činnost institucí odboru sociální péče o dítě a probační a mediační služby, které mají v trestním řízení možnost působit na děti a mládež, jak po stránce právní tak morálně-výchovné.

V práci se nebudu snažit provést hluboký a sofistikovaný rozbor mravnosti, morálky a etiky napříč dějinami a civilizacemi. Tato témata jsou ve své filozofické povaze příliš obsáhlá a není v možnostech rozsahu práce ani mých, pokoušet se o něco, čemu mnoho myslitelů minulosti i současnosti věnovalo značnou část svého života a obsáhlá písemná díla.

Cílem práce bude po teoretické stránce seznámit čtenáře se základními kategoriemi z problematiky mravnosti a etiky. Na několika příkladech poskytnu možnost srovnání morálních stanovisek různých kultur, čímž chci prokázat vývoj mravnosti v souvislosti s vývojem společnosti. Popíši, jaké základní morální požadavky jsou kladeny na děti a mládež, kteří činitelé nejzávažněji ovlivňují jejich morální vývoj a jaké aspekty můžou za úpadek mravnosti ve společnosti. V konečné fázi provedu čtenáře problematikou a poznatky z mé odborné praxe při trestním řízení, ve věci nezletilých a mladistvých pachatelů kriminální činnosti.

Chci zjistit, jaké morální dopady tento proces trestního řízení může mít na dětské pachatele.

Práce by měla poskytnout alespoň minimální teoretickou základnu pro každého, kdo se chce dále zabývat mravností a morálkou. Odpoví na základní otázky o charakteristice, vývoji a faktorech, které mravnost ovlivňují a to především u dětí a mládeže. Také umožní nahlédnout do práce policejního orgánu při vyšetřování trestné činnosti dětí a mládeže a posoudit, jak účinné je trestní právo jako nástroj ochrany zásadních morálních požadavků společnosti.

Samozřejmě se nemohu a v pravdě ani nechci při zpracování této práce oprostit od svých vlastních poznatků ze života a mého subjektivního hodnocení popisovaných témat, se kterým nemusí každý souhlasit. Doufám však, že se mi podaří mé stanovisko obhájit a vysvětlit co mě k němu vedlo.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Mravnost a lidská společnost

Mravnost, kterou disponuje každý rozumem nadaný člověk, a bez které se žádná lidská společnost neobejde, je tématem myslitelů již po dlouhá tisíciletí.

Největšího rozmachu zcela jistě doznala v dobách antiky, kdy o ní pojednávali filosofové, jejichž jména a myšlenky přetrvaly do dnešních dnů. Muži jako Sokrates, Platón a Aristoteles jsou z velké části tvůrci mravních zákonitostí, z nichž mnohé jsou ve větších či menších obměnách platné i v současnosti pro většinu evropského kontinentu. Z jejich učení vychází nemálo dalších etických teorií. Také sloužili za vzor například disciplinám právním, které zažili největšího rozmachu v Říši římské. Jako další významné období lze uvést dobu humanismu a osvícenství, které po době temného středověku odstoupila od otázek teologických zpět k otázkám etiky lidské. Zde nad ostatní ční Immanuel Kant, který značně poznamenal i etiku novodobou.

1.1 Společnost, mravnost, morálka, etika

Nejprve, jak jsem předestřel v úvodu práce, je potřeba pohovořit o základních pojmech a kategoriích, jež jsou v práci užívány a pokud možno ujasnit jejich význam.

Člověk:

K člověku jako lidské bytosti můžeme uvést asi tolik, že se jedná o individualitu bio-psycho-sociální jednoty. Takové vyjádření se může zdát snad poněkud strohé, avšak postihuje prakticky veškeré dění v mantinelech lidského bití, tak jak jej známe. Pro účel práce, je tento popis navíc i velmi praktický, jelikož se budu dále zabývat především okruhy po stránce psychické a sociální. Další zevrubné deskripce člověka z pohledu různých vědních oborů (např. fyziologie, somatologie či antropologie) zde není potřeba. Pokud to bude nezbytné, popíši dle potřeby další charakteristiku k dané problematice přímo v textu. Zcela samostatnou kapitolou by bylo zabývat se člověkem z pohledu teologického, což však není účelem práce. Navíc vzhledem ke skutečnosti, že Česká

republika patří v Evropě k nejvíce ateistickým státům, nebudu se touto otázkou nijak blíže zabývat.

Společnost:

Mnohým, především laikům, se může vymezení tohoto pojmu zdát jako triviální problém, jenž je předem vyřešen. Je však potřeba si nejdříve uvědomit, že pojmu společnost je v současnosti přiřknuto mnoho přídomek a stal se pojmem velmi frekventovaným. Může v různém kontextu vyjadřovat i dosti odlišné záležitosti. Například ve sféře ekonomické můžeme hovořit o obchodní společnosti, společnosti s ručením omezeným či akciové společnosti, což jsou označení pro obchodní subjekty ve smyslu ekonomicko-právním. V právu trestním je pak například v § 129 trestního zákoníku uveden specifický druh společnosti, která je charakterizována jako *organizovaná zločinecká skupina, která je společenstvím více osob s vnitřní organizační strukturou, s rozdělením funkcí a dělbou činností, která je zaměřena na soustavné páchání úmyslné trestné činnosti*. V čistě hovorovém smyslu zase často užíváme příklady jako „jsem v dobré společnosti přátel“, či „večer ve společnosti dobré knihy“. Termínem společnost se označují i některá zájmová seskupení typu řádů (např. církevních atd.), profesních skupin, odborných organizací, ale i jiná sdružení. I když tedy každý z těchto příkladů označuje něco specifického, cítíme, že princip a základ je u všech stejný.

Zde nám skvěle poslouží sociologie, která jakožto věda o zákonech vývoje a struktury společnosti může poskytnout univerzálnější formulaci toho, co společnost vlastně je a jaké jsou její určující atributy.

„V širokém slova smyslu se za společnost označuje každý soubor jedinců, v němž existují stabilní vztahy a vzájemné služby. V užším slova smyslu označuje soubor lidí, jejichž vztahy jsou řízeny institucemi, eventuálně zajištěny sankcemi, které dávají každému členu společnosti pocítit váhu kolektivního momentu. Tato právní organizace individuí tvoří občanskou společnost.“¹

---

¹ JILČÍK T., M. P. (2007). *Základní kategorie a pojmy ze společenskovedních předmětů*. Brno: Institut mezioborových studií Brno.

„G.W. Sumner a A.K. Keller popsali společnost jako Skupiny lidských bytostí, žijících v kooperativním úsilí, aby zachovaly živobytí a zachovaly rod.

G. Simmel: Množství jedinců spjatých vzájemným působením.“²

Formulací, co je společnost, bychom našli jistě mnohem více a není nutné zde všechny vypisovat. Zjistíme však, že několika základních znaků není prosta téměř žádná z nich, tedy ani shora uvedené.

Prvním společným bodem je, že se vždy jedná o soubor jedinců či skupin a dle všeho se nemusí jednat o homogenní soubor.

Druhým spojujícím bodem je působení jedinců či skupin na sebe navzájem, uvnitř této společnosti.

Třetí bod má pak podobu společného zájmu členů skupiny, ať již krátkodobého či dlouhodobého charakteru, který vyžaduje jejich vzájemnou spolupráci.

Tyto body vedou celkem logicky k provázanosti členů společnosti a vytváření společných institucí, a to vše v určitém historickém, prostorovém, kulturním a sociálním kontextu.

Cicero, který nejen ve své době patřil za velkého zastánce fungující a právní společnosti, za níž považoval především obec a stát, napsal „...*jestliže naše přirozenost žádá, aby člověk pomáhal člověku, ať je to kdokoliv, jen právě proto, že je člověk, musí být podle téže přirozenosti i prospěch všech lidí věcí společnou. A jestliže tomu tak je, jsme všichni spojeni jedním a týmž přirozeným zákonem, a jestliže toto platí, jistě nám přirozený zákon zakazuje, abychom jeden druhému ubližovali.*“³

Morálka, mravnost, etika:

Vzhledem k rozsahu práce není možné v této části postihnout veškeré teoretické poznatky o problematice mravnosti. Vždyť jenom v antice se mravností zabývalo mnoho velkých filosofů, kteří těmto otázkám věnovali podstatnou část svého života a jejich myšlenky byly dále rozváděny až po současnost. To dalo vzniknout mnohým teoriím a není možné zde všechny porovnat a popsat jejich rozpory či shody. Je však možné lépe se zaměřit na několik vybraných, jejichž vliv cítíme v současnosti i v naší společnosti a tyto porovnat s mravnostním standardem naší kultury cizím.

---

² JILČÍK T., ZAPLETAL L., Sociologie, Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2008, str. 21

³ CICERO M. T., O povinnostech, Praha: Svoboda, 1970, první vydání, str. 134

V prvé řadě je nutné ustanovit co je pod pojmy mravnost, morálka a etika chápáno, jakou část lidského bytí postihují a co mají mezi sebou společného. Nezřídka si tyto pojmy vyloží mnozí nepřesně, dle vlastního uvážení a potřeby tak, jak se jim to zrovna hodí k obhájení jejich jednání.

Slovo **morálka** pochází z latinského **moralitas** neboli **správné chování**, jež je odvozeno z latinského **mos**, **moris**, neboli **mrav**. Slovo **etika** je zase odvozeno z řeckého **éthos** neboli **mrav**. Zde tedy vidíme, že po gramatické stránce jsou si pojmy velmi blízké a vycházejí ze stejného principu, tedy mravu.

„Výraz mravnost je užíván pro označení mravní hodnoty našich činů ve srovnání s mravní normou nebo mravním ethosem (zvykem). To, co je s nimi v souladu, je pojmenováno jako mravní a naopak to, co je s nimi v rozporu jako nemravné. Lamentuji-li nad úpadkem mravnosti ve společnosti, mám na mysli případy nerespektování mravních povinností (nároků) a nedostatku mravní odpovědnosti, tj. jednání, které neodpovídá etickým zvyklostem, standardům a normám. Jiní ovšem v této souvislosti hořekují nad úpadkem morálky. Pak ovšem význam obou pojmů splývá.“⁴

Z této formulace tedy vidíme, že mrav a morálka jsou v podstatě synonyma a není nutné je nijak dále výrazně oddělovat či rozlišovat. Oba výrazy postihují závažné a důležité otázky lidského chování a jednání ve společnosti a vůči společnosti a to především v otázkách dobra a zla, toho co je správné a žádoucí a co naopak špatné a zavrženíhodné. Pokud se tedy v práci budu vyjadřovat k pojmu mravnost nebo morálka, myslím tím v podstatě věci totožné.

Etika je charakterizována jako kategorie praktické filosofie a jako taková je označována teorií morálky. Jejím předmětem jsou „...jednak studium mravních jevů (zvyků, tradic, názorů, citů, postojů atd.), které jsou založeny na specificky lidské schopnosti uvažovat a volit z hlediska dobra a zla a zároveň tuto schopnost bezprostředně (spolu)určují, jednak aktuální výklad obsahu mravních pojmů a formulace mravních nároků (tj. toho, „co bytí má“) a konečně o tom, jak dosáhnout jejich naplnění.“⁵

Pokud se tedy zamyslíme, co morálku utváří a formuje, je nepochybné že tak činí společnost sama a to právě z důvodu, že se jedná o mechanismus její obrany před nežádoucími (nemorálními) jevy, které poškozují její členy i společnost jako celek.

---

⁴ RADVAN E., Úvod do filosofie, Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2004, str. 63

⁵ RADVAN E., Úvod do filosofie, Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2004, str. 61

Evropské mravní, morální a etické postoje, jsou markantně ovlivněny filosofií antickou, stejně jako je tomu například v právních vědách a kultuře. Z jejich modelu vychází většina následných morálních postojů a teorií, které se s tím či oním antickým filozofem ztotožní, popřípadě vytknou některé nepřesnosti, nebo dokonce zcela zavrhnou. V každém případě je o těchto tématech vedena diskuse, což je pouze k dobru věci. Aby mravnost zcela neupadla, nebo nebyla pouze teoretickou specializací několika jedinců, kteří by ji pěstovali jako zálibu, je potřeba o ní diskutovat a ve společnosti ji dále pěstovat. Je totiž nezbytné o mravnosti pouze mluvit, ale především se mravně chovat a takové chování veřejně podporovat a chválit a to hlavně u běžné populace. Pokud by mravnost a morálka zcela upadly, staly by se pouze prázdnými pojmy. To ve svém konečném důsledku může vést až k rozvratu a rozpadu celé společnosti. Tato skutečnost se mimo jiné často uvádí i jako jeden z důvodů pádu Říše římské. V dnešní společnosti (a nemusíme zde zůstat jenom v domácím prostředí České republiky) bohužel stále častěji vidíme čelní představitele a vykonavatele veřejných funkcí, kteří mají jít nejvíce příkladem všem svým spoluobčanům, jak sami sobě poručit neumí, mravně se často rozhodně nechovají a měřítkem pro dobro je jim pouze vlastní prospěch. Jak pak můžeme chtít morální a zásadové chování po „obyčejném člověku“, když vidí takové chování u těch, kteří mají být vzorem mravnosti? Už Cicero ve své době napsal „...tedy jedna zásada musí být všem společná, že prospěch jednotlivců má být zároveň prospěchem celku; neboť kdyby každý chtěl uchvátit všechnen prospěch jen pro sebe, lidská společnost by se zcela rozpadla.“⁶ Aristotelovo tvrzení, tedy že „...přirozený pud, jenž nás nutká k jednání, je prý základem mravnosti; mravný člověk jest normální člověk; nemravnost jest podobna nemoci.“⁷ jenom Cicerovu myšlenku potvrzuje, když nemravnost staví na roveň nemoci, která může zachvátit a rozvrátit i celou společnost.

1.2 Vývoj mravnosti a rozdíl kultur

Zde bych chtěl poukázat na některé vybrané filosofy, kteří z velké části ovlivnili právě mravní standardy evropské a jejichž jména zná i současník, který se filosofií příliš nezaobírá. Na několika vybraných příkladech chci pak dále dokázat a popsat některé

---

⁶ CICERO M. T., O povinnostech, Praha: Svoboda, 1970, první vydání, str. 134

⁷ RÁDL E., Dějiny filosofie I. středověk a starověk, Praha: Votobia, 1998, str. 212

morální rozdíly mezi kulturami. Je potřeba uvést, že ke změnám v morálních zásadách dochází v závislosti na historickém období, kdy při vývoji ostatních oborů lidské činnosti (průmysl, showbiznys, genetické inženýrství, atd.) se často mění i požadavky na mravnost jejích členů.

Mezi prvními filozofy je třeba jmenovat velkého Sokrata. Člověk, který svým příkladem a životem utvořil prototyp charakteru muže mravného, spravedlivého. Muž, který za pravdu byl ochoten položit život a to ve vší shodě s mravností a ctností, které mu byly nadevše. Sokrates jako etik vynikal především svým nesmlouvavým postojem ke všemu nemravnému, kdy raději volil mezi dobrým před sobě přijemným. Duševní stálost a neochvějnost jeho mysli, kdy se řídil pouze rozumem, bylo velmi dobře rozeznatelným prvkem jeho filosofie. A vůbec tato chladnokrevnost, stálost mysli a ducha nazývaná **ataraxie** byla příznačná pro celou antickou dobu. Linula se jejími dějinami jako červená nit v učení mnohých dalších filozofů antiky. Taktéž Cicero ve ji uznával, když říká „...statečnost a velikost ducha se projevuje hlavně ve dvou podobách. Jedna spočívá v pohrdání vnějšími věcmi, to je v přesvědčení, že člověk se nemá ničemu obdivovat, po ničem toužit a nic si žádat než to, co je čestné a slušné, a že nemá podléhat žádnému člověku, ani žádnému neklidu duševnímu, ani žádné náhodě.“⁸ V obdobném smyslu se vyjadřují i další, kteří v době antické žili a tak není s podivem, že ataraxie se stala se jistým obecným zákonem pro toho, kdo chtěl jednat mravně a ctnostně. Rozdílu mezi Sokratem a Cicerem však hledejme především v mravnosti ve společenském kontextu. Sokrates byl totiž myšlenkou mravnosti obrácen především do sebe, chtěl učinit sám sebe kapitánem vlastní mysli a duše. Přemýšlí, jak se má zachovat v tomto bídném světě a být vždy mravný bez ohledu na přesvědčení ostatních. Etika současná, která je obrácena spíše ke společnosti, lidské pospolitosti a bližnímu mu byla jaksi cizí. Cicero oproti tomu (byť se sám počítal za následovníka Sokratova), jako jeden z největších rétorů římských velmi učený v právu, spatřoval hlavní mravní zásady ke vztahu k obci a státu. Říká ...*ti však, jejichž duch směřuje výš, usilují o jmění proto, aby měli možnost získat si přízeň lidu veřejnou dobročinností. A dále svá slova a svou přízeň k obecnému blahu podtrhuje „...žádná vada není ošklivější než lakota, zvláště u předních mužů a správců obce. Neboť pokládat obec za pramen výdělků je nejen hanebné ale i zločinné a bezbožné.“*⁹

---

⁸ CICERO M. T., O povinnostech, Praha: Svoboda, 1970, první vydání, str. 51

⁹ CICERO M. T., O povinnostech, Praha: Svoboda, 1970, první vydání, str. 120

V čem se však Sokrates, Cicero i další antičtí myslitelé shodují, je dodržování zákonů. Sokratovo stanovisko bylo, že totéž je zákonité a spravedlivé a zákony státu byly pro něj měřítkem ctnosti. Nerozlišoval a nerozděloval mravnost a právo, neboť to obojí je stejně spravedlivé a „...*kdo tuto spravedlivost plní, je dikaios, spravedlivý i mravný zároveň.*“¹⁰

Je vůbec všeobecným jevem, že nejzávažnější morální otázky má v povaze téměř každá společnost kodifikovat do různých zákoníků. Tím poskytují morální hodnotě prakticky nejvyšší stupeň možné ochrany, jelikož je vynutitelná státní mocí.

Je nesporné a v podstatě logické, že mravy a morální standardy se liší v té které společnosti a kultuře a to jak podle místa tak doby, ve které mají platnost. V prostředí evropském jsou si základní morální zásady velmi podobné, což jsem již výše odůvodnil jejich společným antickým základem. Avšak ani antika nebyla z dnešního pohledu vždy tím nejlepším morálním příkladem. Cicero, tento velký obhájce práva a mravnosti sám napsal „...*pamatujme však také, že třeba je dbát spravedlnosti i vůči nejnižším. Nejnižší je pak postavení a úděl otroků; a tu dávají dobrou radu ti, kdo nás poučují, abychom s otroky nakládali jako s námezdnými dělníky, abychom žádali od nich práci a poskytovali jim, co jim spravedlivě patří.*“¹¹ I přesto, že v těchto slovech čteme odvolání na právo a spravedlnost, snad žádný člověk dnešní vyspělé Evropy, by otroctví v žádné podobě nepovažoval za morální. V dobách starověku a středověku bylo však otroctví zcela běžnou součástí života i v evropských poměrech. V dnešní době otroctví odmítají všechny vyspělé státy a svoboda člověka je uváděna jako jedna z nevyšších priorit lidství. Z tohoto důvodu je také upravena v různých právních a všeobecných dokumentech. Mezi nejznámější patří Všeobecná deklarace lidských práv schválené Valným shromážděním OSN dne 10. prosince 1948. V českém právním řádu jsou pak tyto základní práva zahrnuta především v Listině základních práv a svobod.

I když by se tedy mohla zdát naše doba často nemravná více než antický starověk a nábožensky velmi založený středověk, lze konstatovat „... *necht' si je nová doba sebe nedostatečnější v mravnosti, v lásce k bližnímu překonala daleko středověk.*“¹²

---

¹⁰ RÁDL E., Dějiny filosofie I. středověk a starověk, Praha: Votobia, 1998, str. 143

¹¹ CICERO M. T., O povinnostech, Praha: Svoboda, 1970, první vydání, str. 42

¹² RÁDL E., Dějiny filosofie I. středověk a starověk, Praha: Votobia, 1998, str. 345

Pro markantnější rozdíl v některých morálních hodnotách musíme odhlédnout od západního myšlení. Myslím, že dobrého příkladu lze uvést na kultuře východu, tedy přesněji toho dálného, japonského.

Pro západního člověka je tradiční japonská kultura a myšlení značně zvláštní až exotické v mnoha ohledech. To lze jistě z velké části přičíst geografické poloze Japonska, která díky ostrovní struktuře poskytovala značnou izolaci od okolního světa. Tato izolace, byla také značně prohloubena cíleně japonskou vládou, kdy od poloviny 17 stol., se Japonsko na dlouhých 251 let téměř uzavřelo před okolním světem. Není tedy divu, že vzhledem k těmto okolnostem, se v ostrovním císařství po dlouhou dobu udržela také mravní autonomie, téměř nedotčená kulturou západní.

K porovnání evropského a japonského myšlení, jsem zvolil některé příklady z kodexu Bušidó. Tento kodex byl hlavním morálním vodítkem pro to, jak se stát dobrým a správným samurajem-bojovníkem (kasta japonských bojovníků, kterou je možno přirovnat ke středověkým evropským rytířům). Mnohé morální hodnoty v Bušidó byli a jsou také obecnými morálními hodnotami v celé japonské společnosti.

V první řadě je nezbytné uvést, že hlavním cílem života samuraje byla služba svému pánovi, kterému samuraj ručil vlastním životem. Zemřít pro pána bylo pro něj největší odměnou. Zde můžeme nalézt podobnost jistou podobnost s morálním kodexem většiny ozbrojených složek světa, kdy se voják zavazuje položit i vlastní život pro obranu svého státu. Pro samuraje představuje synonymum pro stát právě identita jeho pána.

Základní náplní práce samurajů byl v dobách války boj. V dobách míru pak především příprava na boj a zdokonalování válečnických dovedností, taktiky. V neposlední řadě sloužili pánovi k udržení jeho postavení, moci a bezpečnosti uvnitř státu.

Samurajové byli na své postavení a funkci patřičně hrdí a zároveň je to zavazovalo k mnohem tvrdším morálním zásadám, pravidlům a povinnostem než občany ostatních nižších kast. *„Dobro a zlo znamená spravedlnost a bezpráví. Obyčejní lidé nejsou schopni úplně porozumět významu dobra a zla, spravedlnosti a bezpráví. Je pro ně často unavující a jednotvárné stále jednat správně a snažit se žít dobrý život. Namísto toho je naopak pro tyto lidi mnohdy zábavné jednat křivě. Takový člověk, jenž není schopen rozlišovat mezi pojmy dobro zlo, spravedlnost bezpráví, nestojí ani za kus*

řeči. ¹³ Zde vidíme, stejně jako u Sokrata či Cicera, že dobro a zlo nebylo u samurajů příliš odlišováno od otázek spravedlnosti a práva. Zároveň poukazuje na jistou shovívavost vůči mravním nedostatkům „obyčejných lidí“, na něž nebyly kladeny takové požadavky, jako na mravní neotřesitelnost samurajů. Stejně tak je u samurajů skrze Bušidó cvičen cit pro společnost, „...*chovej se k lidem tak, abys nikdy nikomu nezpůsobil škodu ani utrpení. Válečníkovi, jenž odsuzuje a trestá loupežnictví, nepřísluší chovat se sám jako loupežník.*“¹⁴

U těchto příkladů můžeme konstatovat i značnou podobnost s morálními zásadami evropskými, tedy důraz na eliminaci jevů protiprávních, společensky škodlivých, důraz abych vlastním jednáním bezdůvodně nepoškodil ostatní členy společnosti. Společným znakem může být i jistá tolerance mírnějších mravních poklesků u běžné populace, která přeci jenom nemůže při řešení každodenních záležitostí do hloubky posuzovat morální dopady veškerého svého jednání.

To jsou tedy některé znaky mravních postojů, které jsou nezávisle na sobě v podstatě totožné v evropském i japonském společenství. Značné rozdíly však můžeme vidět hned v několika dalších požadavcích Bušidó, „...*pokud dojde na rozhodnutí pánova zrádného zástupce potichu odklidit, a není jiné cesty, pak toto musí být vykonáno potichu a beze svědků. Bude potřeba tohoto zločince a nepřítele zatknout a probodnout jej, nebo mu setnout hlavu. Po úspěšném vykonání tohoto aktu je na pověřeném jedinci, aby okamžitě zabil i sebe. Pak nebude žádných dotazů ani požadavků vysvětlení ze strany vlády a páново postavení nebude ničím ohroženo. Také ostatní lidé v provincii budou v bezpečí a zem bude dál žít v míru. Pokud své poslání úspěšně vykonáš, staneš se vzorem pro budoucí válečníky. Budeš ctěn jako oddaný a odvážný válečník, jenž vždy poctivě konal své povinnosti a plnil své závazky. Budeš stokrát cennějším válečníkem než jsou ti, jež následují svého pána po jeho smrti spácháním sebevraždy.*“¹⁵ V tomto požadavku spatřuje Evropan už zcela jistě mravních rozporů hned několik. Prvním je bezesporu vykonání nájemné vraždy na člověku, který se dostal do sporu se samurajovým pánem. Dále vykonání sebevraždy, tak aby nemohla být věc řádně prošetřena státními orgány. Cítíme, že takové jednání jde nejen proti právu, ale i morálnímu smýšlení evropskému. Například požadavek sebevraždy je u nás

---

¹³ TAIRA Š., Bušidó cesta samuraje, Praha: Temple, 2002, str. 21

¹⁴ TAIRA Š., Bušidó cesta samuraje, Praha: Temple, 2002, str. 43

¹⁵ TAIRA Š., Bušidó cesta samuraje, Praha: Temple, 2002, str. 90

něco nemyslitelného a dokonce upraveno v trestním zákoníku pod ustanovením § 144 jako trestný čin *účast na sebevraždě*:

(1) Kdo jiného pohne k sebevraždě nebo jinému k sebevraždě pomáhá, bude potrestán, došlo-li alespoň k pokusu sebevraždy, odnětím svobody až na tři léta.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na dítěti nebo na těhotné ženě.

(3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na dítěti mladším patnácti let nebo na osobě stížené duševní poruchou.

Jistý souhlas je snad vyjadřován populací například u nejtěžších zločinců (vrahů, sexuálních deviantů), kteří by si možná něco takového dle mnohých zasloužili, což však není případ citovaný z Bušidó. Pro samuraje však nebude právo překážkou, jelikož jedná z pokynu pána a jeho příkaz je právem nejvyšším. U nás by se takové jednání pravděpodobně nesetkalo s pochopením a určitě by nebylo oslavováno jako následovníhodné. Ne tak u samurajů, kde takové jednání je chváleno hned dvěma způsoby. Nejprve jako dobro pro společnost a pána a dále jako vyvrcholení ctnosti samuraje a chvála mezi lidem a jeho spolubojovníky. V našich podmínkách je možno hledat alespoň částečně ospravedlnitelný příměr např. v atentátech na mocnářích Třetí říše za druhé světové války. Zda však vražda na tyranu není vraždou, je opět morální otázkou, kterou si každý musí zodpovědět sám.

Obdobných rozporů v morálních příkazech můžeme nejen v Bušidó najít více. Značné morální rozepře můžeme sledovat mezi evropskou kulturou a islámským právem Sharia, především v otázkách práv žen.

Nyní se vraťme k otázce vývoje mravnosti v Evropě. Dalším kdo tuto oblast ve velkém měřítku ovlivnil a posunul dále, byl jeden z největších evropských myslitelů a posledních představitelů osvícenství, Immanuel Kant. Kant poskytl svým dílem *Kritika čistého rozumu* nové pojetí filosofie a především etiky. Tu rozděluje na heteronomní, tedy takovou, která je určena někým jiným zvenčí a autonomní tedy takovou, která je volena svobodným subjektem sama a potřebuje k tomuto účelu maximu. Takovou maximou, tedy obecným rozumovým principem je dle Kanta kategorický imperativ. Kategorický imperativ je vyvrcholením Kantova etického díla a formuloval jej ve své knize *Základy metafyziky mravů*. Uvádí, že „...kategorický imperativ je tedy pouze jediný, a to tento: *jednej jen podle té maximy, o níž můžeš zároveň chtít, aby se stala*

obecným zákonem.“¹⁶ Na příkladech pak uvádí, jak by měl tento kategorický imperativ fungovat v praxi a osvětluje proč je právě vrcholem mravného chování. Pro ilustraci uvedu zde alespoň jeden z nich. „*Jiný cítí pod tlakem bídy, že si musí vypůjčit peníze. Ví dobře, že je nebude moci vrátit, ale vidí rovněž, že mu je nikdo nepůjčí, nezaváže-li se pevně, že je v určité době vrátí. Svádí ho to, aby se tomu zavázal, ale ještě má natolik svědomí, aby se sám sebe zeptal, zda to není nedovolené a v rozporu s povinností, aby si takovým způsobem vypomohl z bídy? Dejme tomu, že by se k tomu přece jenom rozhodl, pak by jeho maxima jednání zněla takto: domnívám-li se, že jsem ve finanční tísní, pak se rozhodnu vypůjčit si peníze a zavázat se, že je vrátím, ačkoli vím, že se to nikdy nestane. Tento princip sebelásky či vlastního prospěchu lze snad dobře sloučit s mým veškerým budoucím blahem, avšak je otázka, zda činím po právu. Proměním tedy požadavek sebelásky v obecný zákon a upravuji otázku takto: jak by tomu pak bylo, kdyby se má maxima stala obecným zákonem? Tu ovšem hned vidím, že se tato má maxima nemůže nikdy stát obecně platným přírodním zákonem a být v souladu sama se sebou, nýbrž že musí být nutně sama se sebou v rozporu. Neboť obecnost zákona, že každý poté, co se domnívá nacházet v bídě, může slíbit, co mu napadne, ale s úmyslem, že to nedodrží, znemožnila by samotný slib i účel, jež by s ním mohl spojovat, protože by nikdo nevěřil, že mu bylo něco slíbeno, nýbrž každému takovému vyjádření by se vysmál jako planému předstírání.“¹⁷ Z toho je tedy patrné, že principem mravnosti zde není vlastní prospěch, ale požadavek zda bych mohl chtít, aby se dle takového modelu chovali všichni ostatní, tedy aby se stalo obecným zákonem. Není hlavní účel mého jednání, ale samo jednání jako cesta k účelu a to zda jej mohu označit jako morální, i kdyby účelu dosaženo nebylo. Pěkného příkladu uvádí Kant na obchodníkovi, který nenadsazuje cenu nezkušenému zákazníkovi, ale dá mu cenu pevnou jako všem ostatním. Nečiní tak ale z nějaké náklonnosti k samotným zákazníkům či povinnosti a zásad poctivosti, ale proto, aby nepoškodil svoje jméno a všichni nakupovali, jedná tak tedy v zájmu vlastního prospěchu. Účel je tedy v případě obchodníka to, co je důvodem k jeho zdánlivě mravnému jednání. Kdyby však, měl jistotu, že zákazníci nemohou u nikoho jiného nakupovat, zachoval by se stejně? Až zde by se dalo posoudit, do jaké míry je tento obchodník mravný, tedy zda by i přesto cenu nezvýšil ve svůj vlastní prospěch.*

---

¹⁶ KANT I., Základy metafysiky mravů, Praha: Svoboda, 1976, první vydání, str. 62

¹⁷ KANT I., Základy metafysiky mravů, Praha: Svoboda, 1976, první vydání, str. 64

Dle Fromma jsou v ekonomickém systému mravnost a morální principy značně podřízeny vlastnickému modu a růstu systému, tedy systém sám není již určován otázkou, co je dobré pro člověka, ale co je dobré pro růst systému samotného.

Vůbec většina vyspělé civilizace západu se postupem času přetransformovala v kulturu obchodu a komodit a je podřízena tomuto principu vlastnictví. Všichni se ženou za ziskem a jak se často říká i „přes mrtvoly“. Měřítkem prospěšnosti již není to, co je morální, ale zda množství zisku plynoucí z takového (byť i nemorálního) jednání pokryje případné ztráty vzniklé použitím právě neetických postupů k jejich získání. Dle tohoto měřítka se morální otázky stávají pro ziskuchtivé korporace často pouze překážkou či obtíží, která musí ustoupit nebo bude odstraněna. Mravnost už není principem, kterým by se měli řídit, principem je pouze zisk. Většina lidí se již příliš nesnaží v sobě morální otázky tohoto druhu, řešit. Především z pocitu, že s danou situací nemůžou nic udělat. Navíc společnost, která etické zásady poruší, často poskytne alespoň chabou „záplatu“ ze zisku, který přišel s tímto porušením. Jednoduše řečeno „účel zde světlí prostředky“. Jelikož korporace sílí, dovedou často svým zásahem do politiky ovlivnit a přizpůsobit zákonné procesy jejich potřebám, popřípadě je dovedou hbitě obejít. Při tomto lobbingu, který velmi často přechází v korupci, je potřeba velmi silné osobnosti aby si i nadále udržel jedinec vlastní morální zásady a jednal ve prospěch obecného blaha a ne ve prospěch jedné skupiny. Vzniká zde fenomén, který Fromm nazval tržním charakterem. Kdy člověk prožívá sám sebe jako zboží na trhu práce a to nikoliv jako užitkové hodnoty ale jako hodnoty směnné. Živá osobnost se stává zbožím na trhu osobností. Člověk pak dle tohoto požadavku společnosti musí sám jednat tak aby splnil základní podmínku, tedy aby odpovídal poptávce. Pokud přijmeme tento princip, musíme se zamyslet, jaký dopad může mít takové smýšlení nás samých o sobě. Můžeme skutečně jednat mravně, když sami sebe a ostatní budeme považovat za obchodní komoditu na tržišti velkých korporací?

1.3 Mravnost dětí a mládeže

Otázky mravnosti mládeže jsou častým tématem dospělých. Je až úsměvné, že jako děti mnozí z nás nejednou poslouchali kárání od dospělých na naše špatné a nemravné chování. Přitom jsme si v duchu říkali, jak jiní sami budeme v pozici

dospělých. S přibývajícími léty však mnozí z nás zjišťují, že nad mravními prohřešky dětí a mládeže kroučíme hlavou úplně stejně jako naši rodiče. Pravdou však je, že stejně jako biologické, psychické tak i sociální a mravní složky osobnosti se vyvíjí a nemůžeme po dětech chtít mravní chování jako vystřižené z myšlenek Kanta či Sokrata. Vše má svůj čas a řád a jinak tomu není ani v mravní výchově. Na dítě musí být kladeny přiměřené požadavky, aby vše mohlo pochopit správně a morální citění se mohlo správně rozvinout. Často se však setkáváme s požadavkem rodičů, aby dítě bylo průbojné, vyžadují výkony, které jsou v rozporu s jeho schopnostmi a věkem, to vše jenom proto, aby splnilo přání a představy rodičů. Ti často chtějí i za cenu morálních ústupků vychovat úspěšného a ambiciózního potomka. Takové výchova se však může minout zcela účinkem a dítě si z takového procesu odnese pouze zafixování nemorálního jednání. Navíc mravní citění, které člověk přijme v mladém věku je těžké do hloubky měnit.

Vzhledem k současným nástrahám, které představují především masmédiá a multimedia v čele s televizí a internetem je potřeba poskytnout dostatečnou ochranu dětem a mládeži tak, aby u nich mohl proběhnout zdravý morální vývoj. Další výchovné problémy mohou vzniknout v návaznosti na užívání návykových látek, které snižují a deformují morální zásady jejich uživatele.

Takovou ochranu by měla poskytnout správná a důsledná mravní výchova. Při ní vychovatel cílenou činností vychovává u subjektu (dítěte) souhrn morálních atributů, které jsou pro společnost žádoucí. U dětí a mládeže je dle Krause oblast mravní výchovy úzce spojena s formováním charakteru. *„S formováním charakteru souvisí bezprostředně oblast mravní výchovy. Mravní výchova je jednou z nejdůležitějších, ale také nejsložitějších složek výchovy, protože zabezpečuje významnou součást rozvoje osobnosti. Úkolem mravní výchovy je cílevědomé a plánovité utváření morálního přesvědčení jedince v souladu s jeho adekvátními formami jednání v duchu mravních norem společnosti.“*¹⁸

Cílem mravní výchovy je pak dle Krause, skrze záměrné působení vychovatele vytvářet u vychovávaného objektu především následující atributy:

- *kladný vztah k práci a s tím spojené takové vlastnosti jako vytrvalost, houževnatost,*
- *ochotu ke spolupráci, přesnost, důslednost, odpovědnost,*

---

¹⁸ KRAUS B., Teorie výchovy, Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2006, str. 15

- *vztah ke společenskému i osobnímu vlastnictví,*
- *vztah k vytvořeným hodnotám,*
- *sociální cítění,*
- *vztah k vlasti, k národu,*
- *humánní vztahy mezi lidmi, úctu mezi lidmi, úctu mezi lidmi navzájem.*¹⁹

Mravní výchova je procesem komplexním a dlouhodobým, jenž dle Krause probíhá v těchto základních etapách:

- *v první etapě hraje rozhodující roli racionální a kognitivní složka osobnosti a je formováno mravní vědomí, kdy jsou utvářeny představy a pojmy o žádoucích vlastnostech a pravidlech chování,*
- *v etapě druhé se formování děje hlavně za přispění složky emotivní kdy vychovávaný má za pomoci citových prožitků dospět k přesvědčení, že dodržování určitých norem je potřebné nejen jemu ale celé společnosti.*
- *v etapě třetí jsou vychovávány volní vlastnosti osobnosti a návyky, které by měly pomoci vytvořit jedinci takové jednání a chování, které odpovídá přijatým společenským normám a požadavkům a které jsou současně angažované, aktivní, tvůrčí, konstruktivní.*

Dle Krause by mělo v mravní výchově jít především o:

- *hodnoty pravdy, dobra, krásy a užitku představující tradiční anticko-křesťanský zdroj kulturnosti a mají svůj význam i dnes jak v rovině morální (spravedlnost, zodpovědnost, pomoc druhému), tak v rovině estetické (chápání krásy, vkus a nevkus, hodnoty umělecké),*
- *hodnoty směřující k humanizaci člověka, jeho vztahu k životu, přírodě a volnému času přináší humanisticko-osvícenecký přístup a i tyto hodnoty v souvislosti se složitostí a náročností současného života jsou důležité,*
- *hodnoty přírodní (flora, fauna), které se dnes stávají součástí environmentální výchovy,*
- *hodnoty poznání, sebepoznání, vzdělání, osvojování si vědeckých poznatků nabývají čím dál více na významu.*²⁰

---

¹⁹ KRAUS B., Teorie výchovy, Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2006, str. 15-16

²⁰ KRAUS B., Teorie výchovy, Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2006, str. 17-18

Za jeden ze základních morálních požadavků, který je na děti kladen, je úcta a poslušnost k rodičům. Zde opět mohu poukázat na kulturu japonskou a Bušidó, kde se píše „...základní povinností válečníka je starat se o své rodiče. Pokud někdo tuto povinnost zanedbává, pak je jeho charakter zcela bezcenný, a to i kdyby šlo o výjimečně chytrého a vzdělaného člověka.“²¹

Velmi tvrdé hodnocení, avšak člověk, který se nepostará o rodiče, kteří jej přivedli na svět, vychovali a poskytli mu šanci začlenit se do plnohodnotného života, si takové hodnocení dle mého soudu zaslouží. Snad pouze neovlivnitelné vnější okolnosti mohou být částečnou omluvou pro takové jednání. V asijské kultuře je stáří vůbec považováno za vyvrcholení životní moudrosti a hodné úcty. Je zvykem, že o své nejstarší členy se rodina postará, většinou až do samého konce. Nejhorším pocitem pro starého a umírajícího člověka je pocit odcizení a sociální izolace. V západní kultuře však dochází poměrně často k situaci, kdy již dospělé „děti“ své staré rodiče „odstaví na druhou kolej“. V zájmu jejich vlastního prospěchu a honbě za majetkem musí tuto oběť podstoupit, aby plně splňovali požadavky západního konzumního stylu života. Jak tedy takový člověk může mít v úctě stáří všeobecně, pokud není schopen toto stadium lidského života akceptovat ani u svých rodičů?

Jelikož rodiče mají méně času na své děti a děti mají méně času na své rodiče, může dojít k jistému selhání mravního působení ve vnitřní struktuře rodiny a dětem je navíc poskytnuta přílišná volnost. To vede ke skutečnosti, že se vytrácí z jejich chování kázeň a hledají, popřípadě nevědomě přejímají morální vzory jinde, povětšinou tam, kde je to zábavné a jednoduché. Takovéto nesprávné morální vzory mohou pro děti vzejít například ve vrstevnických partách, médiích a multimédiích. V těchto vzorech je však mravní zásadovost podřízena většinou zcela jiným požadavkům, především zisku, popřípadě získání vlivu.

To často ve svém důsledku vede k páchání, nejdříve méně závažných sociálně-patologických jevů, jako je záškoláctví, nekázeň, hrubost, drzost vůči sociálním autoritám, špatný prospěch a chování ve škole, nezájem o rodinné záležitosti, až po nejzávažnější formu takového jednání, které může vyústit v páchání kriminální činnosti, tedy silně amorálnímu jednání.

---

²¹ TAIRA Š., Bušidó cesta samuraje, Praha: Temple, 2002, str. 10

1.4 Dílčí závěr

Z uvedených poznatků můžeme tedy uskutečnit závěr, že mravnost, morálka a etika jsou úzce spjaté pojmy, které pojednávají o tom, jak by se člověk měl chovat ve společnosti vůči ostatním lidem, tak aby to bylo dobré, spravedlivé a žádoucí ku prospěchu společnosti.

Lze vzít za prokázané, že některé morální hodnoty se mohou i značně lišit, ať už v závislosti na období či společnosti, ve které jsou platné. To co je ve společnosti (kultuře) jedné považováno za morální, může být v jiné posuzováno jako krajně nemravné. Stejně tak může společnost vývojem dojít k situaci, kdy se dříve nemravný jev plynule infiltruje do standardního morálního obsahu společnost. Oproti tomu existují morální hodnoty, jejichž pozice je víceméně stálá a neotřesitelná ve většině kultur, jejichž porušení je vnímáno jako nemravné téměř všude a vždy. Takovéto nejzávažnější morální hodnoty jsou často chráněny právními normami tak, aby společnost mohla jejich dodržování vyžadovat, kontrolovat a v případě jejich porušení viníka sankcionovat či trestat.

V případě dětí a mládeže leží velká váha na způsobu mravního působení rodičů. Správným a přiměřeným přístupem je dítě připraveno tak, aby mělo velkou šanci odolat případným negativním vlivům společnosti, především zastoupené působením nevhodné vrstevnické party (a tím spojená rizika např. majetkové trestné činnosti nebo užívání drog) a nekontrolovaným obsahem masmédií a multimédií (pornografie, nepřiměřené výjevy násilí). V případě selhání může dojít i k vyvinutí asociálního a nemorálního jednání u dětí v nejhorším případě vyústí až k jednání kriminálnímu.

Avšak otázky mravní jsou značně složité a záleží na každém, jaký názor vezme za svůj. I moudrý Sokrates říká „...nebo tak jedni se domnívají, že druhé vyvracují, když...svědky četné přivádějí a vzácné...ale já sám jeden za pravdu ti nedávám“!²²

---

²² RÁDL E., Dějiny filosofie I. středověk a starověk, Praha: Votobia, 1998, str. 136

2. Činitelé ovlivňující mravnost společnosti

Jestliže mravnost je tedy především souborem hodnot, kterými se člověk vnitřně řídí a chová vůči sobě a ostatním členům společnosti, je jisté že morální zásady se vyvíjí především působením členů společnosti, skupin, společenských institucí a organizací na sebe navzájem. Pochopitelně některé z těchto činitelů ovlivňují mravní vývoj popřípadě změny v morálních postojích významněji než ostatní.

Jelikož základní rysy člověka, jeho osobnost a sociální vztahy se začínají utvářet již v předškolním věku tedy do 6 roku života, má na vývoj mravnosti zásadní vliv rodina, která je v tomto období prakticky jediným mravně-sociálním činitelem, zodpovědným za mravní vývoj dítěte. Samozřejmě můžeme přičíst také školky, které značně rozvíjí sociální vztahy dítěte, především u vrstevnické skupiny, avšak mravní výbava není na takové výši jako v rodině. I v pozdějším věku má samozřejmě rodina markantní morální vliv na dítě, ale už se musí v tomto působení dělit se školou, vrstevnickými partami a v dnešní době především masmédií a multimédií.

2.1 Rodina

Rodinu lze právem považovat za základní stavební kámen společnosti. Pokud vezmeme v úvahu, že nejzávažnější morální vývoj probíhá právě ve věku předškolním a školním, je to vedle školy samotné především rodina, která jako první poskytuje základ morálních hodnot a jejich dodržování. Předkládá dítěti první mravní idoly pro vzor chování, což jsou členové nejužší rodiny, především pak rodiče, prarodiče, sourozenci a další členové, kteří mají možnost na dítě působit. Takto získané mravní základy jsou často vtisknuty do charakterových vlastností člověka po celý zbytek života.

Výchova, která probíhá v rodině má jistá specifika, která jsou společná téměř všem rodinám. Mezi hlavní znaky rodinné výchovy řadíme:

- *Individuální charakter, kdy je výchova odvislá od specifik, té které rodiny*
- *Neprofesionální charakter, kdy výchova často čerpá pouze na zkušenostech z dětství*

- *Intimní charakter*
- *Dlouhodobé působení*²³

Právě z důvodu neprofesionálního charakteru rodinné výchovy a jejího dlouhodobého působení je potřeba také poukázat na možné styly nesprávné výchovy, které mohou vést ke zdeformování morálních hodnot dítěte. Takto získané nesprávné morální modely a hodnoty je následně těžké odstranit, i když ne nemožné. Dle Krause můžeme rozčlenit následující styly nesprávné výchovy:

- *přílišná přísnost*
- *přílišná láska*
- *nedostatek času*
- *nedostatek citu*
- *lhostejnost*
- *narušené vztahy v rodině*²⁴

Často je na počátku špatného morálního vývoje dítěte bohužel právě samotná rodina, která vzhledem ke svému neprofesionálnímu přístupu může způsobit v tomto ohledu závažné škody. Rodiče někdy přecení možnosti výchovného potenciálu školy a dítě nechají „vychovávat“ v domácím prostředí televizí a internetem.

2.2 Škola, veřejná a státní správa

Povinná základní školní docházka jako hlavní vzdělávací instituce státu, má na morální vývoj dítěte velký vliv. Vede dítě nejen k získávání nových poznatků a rozumovému vývoji, ale také k výchově tělesné a především pak k výchově sociálního chování a mravnosti.

Dítě získává sociální status školáka, který na jeho osobu vyžaduje dodržování nových pravidel, vytváření hodnot a poskytuje nové sociální vazby. Jedná se o zásadní předěl v dosavadním životě dítěte, jelikož školní prostředí jej zasahuje hned dvojnásobným způsobem.

---

²³ KRAUS B., *Teorie výchovy*, Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2006, str. 26

²⁴ KRAUS B., *Teorie výchovy*, Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2006, str. 27

Za prvé je dítě vystaveno novým, dosud neznámým povinnostem vůči školnímu řádu, učebním osnovám, chování vůči učitelům a všem dalším okolnostem ve vztahu ke škole a jeho sociálně-právním důsledkům (např. možnost vyloučení ze školy, reprezentace školy na soutěžích, funkce třídní samosprávy).

Druhým neméně důležitým aspektem docházky do školy, je komunikace a sociální působení vrstevnických skupin a různých školních part.

Vznikají zde různé sociální vazby a povinnosti, které musí dítě často vzájemně porovnávat, vyhodnocovat a následně uskutečňovat, právě na základě již vytvořených popřípadě nově vznikajících morálních zásad. Školní etika se stává prvním specifickým morálním kodexem, podle kterého se dítě musí chovat a společnost to po něm vyžaduje. Není zde pod přímou ochranou a působením rodiny a je za svoje jednání samostatně zodpovědné, musí často pracovat s vnitřním morálním přesvědčením.

Právě mravní výchova, kterou jsem blíže popsal v podkapitole 1.3, by měla být hlavním zájmem školního působení. Výchovou ke kázní a dodržování disciplíny škola u dítěte pěstuje schopnost své vlastní potřeby a požadavky dávat do souladu s požadavky zbytku kolektivu.

Není účelem u dítěte vytvářet pouze slepou a bezduchou poslušnost, ale umožnit mu posoudit a vnitřně se ztotožnit s určitou normou, tak aby pochopilo její význam pro společnost a její prospěšnost. Tímto způsobem si dítě může vypěstovat a prohloubit mravní vědomí, především ke vztahu k celku, hodnotám a potřebám většiny.

Důležitost školní docházky spočívá především v profesionalitě výchovy, kterou garantuje stát a za použití dalších institutů provádí kontrolu výchovných a vzdělávacích procesů. Je v zájmu společnosti a tedy státu, vychovat člověka prosociálního a mravného, který bude společnosti přínosem a jeho chování bude v mezích konformity se zbytkem společnosti.

Ve školství je používáno především těchto metod k mravní výchově:

- *metoda vysvětlování*
- *metoda přesvědčování (persuase)*
- *metoda souhlasu a nesouhlasu*
- *metoda odměny a trestu*
- *metoda příkladu*
- *metoda cvičení*

Je samozřejmě důležité zdůraznit, že škola se musí stejně jako rodiče potýkat s vývojem morálky a jevy, které by neměli být do školního prostředí propuštěny. Narážím zde především na drogovou problematiku, násilí a majetkovou trestnou činnost mezi spolužáky. Školní prostředí navíc musí řešit i velmi specifické problémy, jako jsou šikana, záškoláctví, nekázeň. Z toho vyplývá, že na školní aparát jsou kladeny vysoké nároky, které však není snadné vždy naplnit, byť by to mělo být garancí jejich provozovatele, tedy státu.

Mezi činitele, které spadají do sféry veřejné a státní správy a které řeší mravní otázky dětí a mládeže řadíme především, odbory sociální právní ochrany dítěte (OSPOD), soudy jednající ve věcech dětí a mládeže, policejní orgány vyškolené pro práci s nezletilými a mladistvými, probační a mediační službu (PMS).

Hlavním činitelem je pak prvně jmenovaný OSPOD, který ve svém profesním etickém kodexu přímo říká *...sociální práce je založena na hodnotách demokracie a lidských práv. Sociální pracovníci proto dbají na dodržování lidských práv u skupin i jednotlivců tak, jak jsou vyjádřeny v Chartě lidských práv Spojených národů a v Úmluvě o právech dítěte.*

Ostatní jmenovaní činitelé přichází většinou na řadu až v případě spáchání trestného činu nezletilým či mladistvým, tedy často po selhání mravní výchovy. Také OSPOD se významnou měrou podílí na trestním řízení ve věcech dětí, ale jeho působnost je mnohem širší.

V oblasti sociálně právní ochrany dětí vykonává OSPOD především tyto úkoly:

- vykonává funkci kolizního opatrovníka nezletilých dětí (v otázkách výchovy a výživy, styků rodiče s dítětem, dědických záležitostí apod.)
- dává podněty, návrhy na rozhodnutí o výchovných opatřeních
- provádí zákonem stanovený dohled nad nezletilými dětmi a sleduje jeho účinnost
- oznamuje soudům a jiným státním organizacím na jejich žádost skutečnosti, které mají význam pro řízení ve věcech výchovy a výživy nezletilých dětí

- spolupracuje při provádění výchovných opatření uložených soudem a sleduje jejich účinnost
- navrhuje orgánu příslušnému k rozhodování o přidavcích na děti, aby v odůvodněných případech zastavil výplatu této dávky oprávněnému příjemci
- vyhledává občany, kteří by byli vhodní stát se osvojiteli, opatrovníky nebo pěstouny
- sleduje vývoj dětí, které byly umístěny do výchovy jiných občanů než rodičů a spolupůsobí při organizování náhradní rodinné péče
- navrhuje soudu nařízení ústavní výchovy, omezení, pozastavení, příp. zbavení rodičovských práv, zrušení ústavní výchovy a výchovných opatření uložených soudem
- spolupracuje se soudním vykonavatelem při výkonu rozhodnutí
- vykonává funkci opatrovníka nezletilých dětí, např. v případě úmrtí obou rodičů do doby, než jej stanoví soud
- podává návrh na pěstounskou péči
- spolupracuje s orgány obcí, státními orgány, školami, školkami, zdravotnickými zařízeními, občanskými sdruženími, církvemi, charitativními a jinými organizacemi
- provádí sociálně právní ochranu dětí a mládeže
- řeší problematiku dítěte zneužívaného, zanedbaného a týraného
- podává podnět na zahájení trestního stíhání rodičů (osob zodpovědných za výchovu dítěte) při podezření na spáchání trestného činu proti dítěti
- zastupuje dítě v postavení poškozeného v trestním řízení
- podává za poškozené dítě návrhy na přiznání náhrady škody
- podává návrhy na zahájení řízení ve věcech určení rodičovství k nezletilému dítěti
- vykonává úkony spojené s funkcí poručníka, nebo majetkového opatrovníka
- spolupracuje se zařízeními, v nichž se vykonává ústavní výchova a sleduje zde vývoj dětí a návrat do rodiny
- zajišťuje prevenci a řešení negativních jevů prostřednictvím kurátora pro děti.

Je tedy patrné, že na rozdíl od ostatních orgánů stání a veřejné správy působí na poli prevence, přímé intervence i následné nápravy v mravních otázkách dětí a mládeže k čemuž mu slouží i značná právní základna s uvedením pravomocí.

2.3 Masmédia, komerční sféra a reklama

Mezi elektronická média patří především:

- televize,
- rádio,
- internet

Jelikož jejich působení postihuje velkou masu lidí najednou, říká se jim masmédia. U internetu je také užíván pojem multimédium, vzhledem k rozmanitosti informačních výstupů, které poskytuje. Pro západní svět jsou masmédia tak příznačná a běžná jako je písek na pláži. Nedovedeme si život bez nich prakticky představit. V případě televize a rádia se jedná především o pouhou pasivní recepci jejich výstupů, bez vážnější možnosti je nějak ovlivnit. Rádio posloucháme ráno u snídani, při jízdě autem do práce, v práci jej máme puštěné do pozadí naší pracovní činnosti. Televizi si pustíme při příchodu z práce domů a opět i třeba spíš do pozadí, při jiné činnosti. Jedná se tedy skutečně o spíš o pasivní komunikační příjem. Pravdou je, že televize a rádio stále patří mezi základní informační kanály pro poskytování zásadních zpráv. Stále máme potřebu, i když si informaci přečteme v novinách, časopisu nebo ji vyhledáme na internetu, si tuto ověřit poslechem v rádiu či zhlédnutím v televizi. Tato média jsou pro nás stále jakousi zárukou objektivity a pravdivosti. Přesto se vždy bude v jejich případě jednat o pasivní příjem informací.

U internetu je situace jiná a především v současné době, kdy je enormní rozmach nově vytvářených sociálních sítí na principu Facebooku, jsou uživatelé mezi sebou propojeni a můžou interaktivně komunikovat, reagovat na sebe navzájem. Problémem je anonymita, plytkost, častá vulgárnost a neprofesionalita takové komunikace. Zcela jistě ze strany takových elektronických vztahů nevzejde zásadní mravní komunikace. Troufám si říci, že v případě internetu je to právě naopak. Díky jednoduchosti k přístupu na webové stránky s mravně nevhodným obsahem je riziko morálních škod ve vědomí především dětí a mládeže enormní. Vždyť k přístupu na pornografické stránky stačí jednoduše a ve své podstatě zcela anonymně potvrdit skutečnost, že jsem dovršil plnoletosti a stránka je ihned zobrazena. Některé dokonce

nevyžadují ani tento proces a jsou přístupné zcela volně. Stejná skutečnost je u webových portálů kombinujících záznamy pornografické, násilné až brutální, ponižující člověka nebo jinak mravně nevhodné. Leckdo může v tomto případě namítnout, že plnoletý člověk se může dívat, na co uzná za vhodné, s touto skutečností však nijak výrazně nepolemizují. Vyzdvihují zde především fakt, snadného přístupu na tyto stránky osobám, jejichž emoční a mravní vývoj není ukončen a na takové výjevy připraven, jedná se tedy především o děti a mladistvé. Rodiče nemůže u dětí, především v době tzv. „chytrých mobilních telefonů“ zajistit, že by se na takové stránky jejich dítě nedostalo. Navíc současná mládež je i značně uživatelsky zdatná v ovládnutí PC, často více než jejich rodiče. Vzhledem ke skutečnosti, že osobním počítačem je vybavena již značná část domácností, je přístup dětí k internetu v podstatě nekontrolovatelný. S rozvojem internetu se samozřejmě ruku v ruce rozvíjí i internetová kriminalita. Právě častými oběťmi jsou děti, které často ještě nedisponují takovou rozumovou schopností rozpoznat podvodné jednání, což se pravda nemusí kolikrát podařit ani dospělým.

V souvislosti se značnou rozmanitostí a možností využití na internetu (především sociální sítě, on-line hry, archiv seriálů a filmů, pracovní a studijní pomůcky), není vůbec s podivem, že se na internetu vyvinula ve společnosti závislost. Ano tato závislost je plně srovnatelná například s tou drogovou „...kvantitativně se za závislost považuje např. v USA více než 11 hodin jednotlivého typu aktivity za týden a v tomto smyslu tam bylo v r. 2000 přes 200 000 závislých na internetu, v téže době v Rakousku 30 000 (drogově závislých tam bylo jen 20 000) a v Německu v r. 2003 dokonce přes 1 milion.

*Závislost na internetu je nemoc stejně jako závislost na drogách, s níž bývá nejčastěji srovnávána. Rovněž dopady na psychiku a život závislého jsou obdobné: ztráta smyslu pro realitu, anonymita internetu jen zrychluje rozpad sociálních vazeb závislého, projevuje se ztráta norem chování, rozpad rodiny, izolovanost a deprese. Internet je sice levnější než droga, ale stojí přinejmenším čas a nevyhnutelné zdravotní důsledky vedou nakonec ke ztrátě práce a následně ke kriminalitě stejně jako u drogové závislosti.*²⁵

Reklama je v podstatě základním financováním jak televize, tak rádia. Její vliv je podstatný především z důvodu čistě komerčního zájmu. Jejich účelem tedy často není předat objektivní informaci koncovému uživateli, ale probudit v něm jakýmkoliv způsobem zájem o předkládaný produkt (ať se jedná o zboží či služby). Reklamy jsou

---

²⁵ MUSIL J., Komunikace v informační společnosti, Praha: Universita Jana Amose Komenského, 2007, první vydání, str. 40

proto velmi často až přehnaně vtíravé, hlasité, podbízivé, zkrátka jakékoliv, především pak musí strhnout pozornost diváka či posluchače k sobě. Většinou musí pozornost upoutat během několika vteřin a během této doby i předat srozumitelně informaci cílové skupině. Nejedná se o levnou záležitost a některé vysílací časy pro reklamu se svými několika vteřinami, stojí i více peněz než natočení celého filmu. Jako příklad nám může sloužit například reklamní pauza ve finále amerického superbowlu či komerční přestávka v závodech Formule 1.

U reklamy, většinou nepůjde o přímé napadení nějaké závažné morální normy, ale spíše o vyzdvižení produktu v porovnání s nějakou morální hodnotou. Může se jednat například o reklamu typu „s tímto novým mobilním telefonem zažijete spoustu legrace, nekoupiť ho by byl hřích!“ Jde tu zkrátka o povýšení zboží na vyšší morální úroveň tak, aby člověk cítil potřebu jej vlastnit. Jde opět o reflektování na západní styl konzumního života. Děti jsou pak reklamou snadno ovlivnitelné a nezdědka si utváří hodnotový žebříček i podle informací v reklamě. U dítěte pak může dojít k situacím typu „Pokud nemám tuhle nejnovější hračku z reklamy, budou se mi všechny děti ve škole smát, protože ji mají. Rodiče mi však hračku nechtějí koupit. Proč? Nemají mě snad rádi?“ apod.

„...mimořádně citlivou záležitostí je reklama ovlivňující děti, zejména v nepřímé podobě představuje však stále narůstající segment trhu reklamy.“²⁶

2.4 Vliv těchto činitelů na mravní úpadek dětí a mládeže

Je nepochybné, že shora uvedení činitelé působící na morální vývoj dětí a mládeže patří mezi ty nejvýznamnější. Rozdíl v jejich působení je však zásadní v účelu, kterého chtějí dosáhnout. U rodiny jde jednoznačně o promítnutí vlastních požadavků rodičů na chování dítěte, chtějí mít úspěšného a zajištěného potomka. U školy, veřejné a státní správy (ať už v podobě OSPODu, PMS či dalších institucí, které se zabývají výchovným působením na děti a mládež), je hlavním směrem jejich působení na jedince, potřeba státu vychovat řádného a prosociálního občana. Tyto tři základní činitelé, jejichž zájmem je především výchova dítěte, dle mravních zásad společnosti v mnohém spolupracují a jsou většinou v souladu.

---

²⁶ MUSIL J., Komunikace v informační společnosti, Praha: Universita Jana Amose Komenského, 2007, první vydání, str. 66

Konečně poslední činitelé tedy masmédiá, komerční sféra a reklama jsou naopak řízeny často jediným účelem, kterým je zisk, popřípadě sledovanost, či jiné ukazatele jejich úspěchu a progresu. Není zde vůbec směřodonné, jaký bude morální dopad, pro koncového uživatele, „jestliže to prodává, použiju to!“ Často tedy dochází k souboji, kdy na jedné straně stojí nepříliš dobře finančně vybavená státní a veřejná správa, škola a často i rodina, jejichž zájmem je vychovat mravného člověka a proti nim stojí často nepostihnutelné, finančně velmi dobře vybavené a velmi průbojné společnosti, jejichž morální zásady jsou podřízeny zisku a vlastnímu prospěchu. Při takovém působení dítě velmi rychle vnitřně přijme vlastnický modus společnosti a jeho mravní vývoj bude o to více založen materiálně. V kombinaci s dalšími sociálně patologickými jevy, jako například nebezpečím návykových látek, může rychle dojít ke kriminálnímu jednání.

2.5 Dílčí závěr

V závěru této části lze především konstatovat, že morální vývoj člověka v dětství je naprosto zásadní pro jeho další sociálně-morální rozvoj ve společnosti. Největším vlivem na dítě disponuje rodina, škola a koncepce volno-časového užívání masmedií a multimedii, především pak televize a internetu. Velkým nebezpečím jsou nedostatečně zabezpečené internetové stránky s velmi nevhodným obsahem, jenž kombinuje výjevy pornografické, násilné (až brutální) a antisociální. V televizi jde především o sledování reality show, kde jsou lidé často ponižováni z vlastní vůle, nebo jsou zde viditelné přehnané emoční výjevy s nevhodným obsahem (nadávky, fyzické napadání). Také relativně snadný přístup dětí k drogám a alkoholu v kombinaci s benevolencí veřejnosti napomáhá mravnímu úpadku mládeže. Veřejná a státní správa v podobě institucí jako jsou Policie ČR, OSPOD, PMS, zařízení ochranné a ústavní výchovy, soudy atd., přicházejí na řadu až při selhání mravní výchovy. Jejich možnosti nápravy jedince jsou již značně omezené a odstranění vyvinutých nemorálních zásad je v mnoha případech značně problematické.

Činitelé mající vliv na úpadek mravnosti dětí a mládeže, mají často mnohem účinnější metody než činitelé, kteří se snaží mravnost pozvednout nebo alespoň zastavit její degradaci. Veřejná a státní správa nemůže, kromě případných veřejných uznání a tichého souhlasu společnosti, poskytnout téměř žádné výhody jedinci, který se bude chovat mravně. Oproti tomu druhá strana může poskytnout veškeré slasti spojené

s jednáním nemravným. Ukojení sexuálního chtíce, závratné až fantaskní stavy při opojení návykovými látkami, adrenalinový pocit při páchání zakázaného, to jsou jen některá lákadla, která poskytují.

Je tedy potřeba pečovat o mravní vývoj dětí již od začátku důsledně a s pečlivostí, jelikož odpadne mnoho problémů, které mohou tímto zanedbáním následně vzniknout.

PRAKTICKÁ ČÁST

3. Odborná praxe

V praktické části práce se budu věnovat průběhu své odborné praxe, kterou jsem vykonal v rámci svého zaměstnání na Policii České republiky, obvodní ředitelství Praha IV, služba kriminální policie a vyšetřování. Oddělení, na kterém jsem praxi vykonal, se zabývá především problematikou trestné činnosti páchané na úseku motorových vozidel. Oddělení řeší většinu trestných činů v působnosti svého služebního obvodu, věcné příslušnosti a problematiky a to až do výše škody 5.000.000,-Kč. Mezi nejčastější trestné činy, které jsou tímto oddělením vyšetřovány, patří od méně složitějších případů, jako jsou krádeže vozidel či jejich částí, krádeže věcí z vozidel, vloupání do vozidel, pozměňování identifikátorů VIN (vehicle identification number – identifikační číslo vozidla), neoprávněné užívání a poškození vozidel, až po závažnější a sofistikovanější trestnou činnost jako jsou podvody úvěrové a pojistné, zpronevěry či legalizace výnosů z trestné činnosti. Samozřejmě v souvislosti s touto problematikou často bývají vyšetřovány i další doprovodné trestné činy, např. jako ohrožení pod vlivem návykové látky nebo přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu. Toto oddělení je vzhledem k problematice (především majetková trestná činnost) a místu působnosti (hl. m. Praha), značně zaměstnáno a řeší velký objem případů. **Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2010** říká „...majetková kriminalita tvoří tradičně největší podíl (více než 65 %) na celkové kriminalitě. V roce 2010 bylo zjištěno 203 717 trestných činů, objasněno 37 665, tj. 18,5 %. Meziročně došlo k mírnému poklesu majetkové kriminality (-8 451, tj. -4 %), a to zejména díky snížení počtu některých druhů krádeží prostých. Nejvyšší podíl na registrované kriminalitě (23,6 %) má hlavní město Praha (74 028 skutků).“²⁷

Navíc, jak se vyjádřím níže, je trestná činnosti na úseku motorových vozidel velmi často cílem právě mladistvých pachatelů.

²⁷ Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2010, Praha: ministerstvo Vnitra, 2011, str. 3-4

3.1 Postavení a ochrana dětí a mládeže v trestním řízení

Jak jsem již poznamenal v úvodu práce, jsem zaměstnán ve služebním poměru u Policie České republiky, kde pracuji především s právem trestním. Jako jeden z nejsilnějších obranných mechanismů společnosti a státu patří trestní právo do práva veřejného. Jedním z hlavních ukazatelů, je pak především nerovné postavení subjektů, kde stát je v trestním řízení nadřazen občanům a ti jsou povinni strpět mnohé procesní úkony. Právě z důvodu zásadních zásahů do práv a svobod občanů, je nutná velmi přísná kontrola v trestním řízení a přesné vymezení většiny úkonů tak, aby nebylo nad míru nezbytnou zasahováno do práv osob.

Mojí specializací je předcházení, zamezování páčání a postihu protiprávních činů páchaných mládeží a na mládeži. Tato pozice obnáší povinnost být seznámen a řídit se právními a závaznými normami, které upravují postup orgánů činných v trestním řízení proti mladistvému. Jedná se především o zákon č. 218/2003 Sb., ze dne 25. června 2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), zákon č. 40/2009 Sb., ze dne 8. ledna 2009, trestní zákoník, zákon č. 141/1961 Sb., ze dne 29. listopadu 1961 o trestním řízení soudním (trestní řád), závazný pokyn policejního prezidenta č. 169 ze dne 28. prosince 2009 o činnosti na úseku mládeže, závazný pokyn policejního prezidenta č. 30 ze dne 21. dubna 2009 o plnění úkolů v trestním řízení. Pomocí dodržování právních postupů uvedených v těchto zákonech a závazných pokynech, je zajištěna ochrana mladistvých pachatelů a to jak po stránce právní tak sociální a psychologické. Je logické, že mladistvým a nezletilým je poskytnuta vyšší ochrana před možnou újmou, kterou by jim trestní řízení mohlo způsobit a to především v souvislosti s jejich neukončeným morálním a psychickým vývojem.

Nyní vymezím několik základních pojmů, které jsou při řešení problematiky trestné činnosti nezletilých a mladistvých nezbytné:

- mládeží jsou děti mladší 14 let a mladiství,
- mladším 14 let osoba, která v době spáchání činu jinak trestného nedovršila čtrnáctý rok věku,
- mladistvým osoba, která v době spáchání provinění dovršila čtrnáctý rok a nepřekročila osmnáctý rok věku,

- protiprávním činem provinění, trestný čin nebo čin jinak trestný,
- zákonným zástupcem rodič nebo jiná fyzická nebo právnická osoba určená soudem nebo v přípravném trestním řízení státním zástupcem,
- závadovým chováním zahálčivý nebo nemravný způsob života dítěte spočívající zejména v tom, že zanedbává školní docházku, nepracuje, i když nemá dostatečný zdroj obživy, požívá alkohol či jiné návykové látky, provozuje prostituci, ohrožuje občanské soužití apod.

Je nezbytné uvést znění několika paragrafů trestního zákoníku, které upravují problematiku dětí a mládeže. V § 25 trestního zákoníku je uvedeno, že *kdo v době spáchání činu nedovrší čtrnáctý rok svého věku, není trestně odpovědný*. V § 109 trestního zákona se praví, že *trestní odpovědnost mladistvých a sankce jim ukládané upravuje zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. Pokud zákon o soudnictví ve věcech mládeže nestanoví jinak, postupuje se podle tohoto zákona. Dle § 126 trestního zákoníku *se dítětem rozumí osoba mladší osmnácti let, pokud trestní zákon nestanoví jinak*.

Trestná činnost mladistvých je často spojena s problematikou drog a dalších návykových látek, které jsou § 130 trestního zákoníku, charakterizovány jako *alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobivé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování*.

Za mravnostní trestné činy, jsou trestním právem, v užším smyslu označeny ty trestné činy, které mají sexuální povahu. Jedná se např. o § 190 trestního zákoníku, tedy trestný čin:

Prostituce ohrožující mravní vývoj dětí,

(1) Kdo provozuje prostituci v blízkosti školy, školského nebo jiného obdobného zařízení nebo místa, které je vyhrazeno nebo určeno pro pobyt nebo návštěvu dětí, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

(2) Kdo organizuje, střeží nebo jiným způsobem zajišťuje provozování prostituce v blízkosti školy, školského nebo jiného obdobného zařízení nebo místa, které je vyhrazeno nebo určeno pro pobyt nebo návštěvu dětí, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

(3) Odnětím svobody na šest měsíců až pět let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2

- a) nejméně na dvou takových místech, nebo*
- b) opětovně.*

Zákonodárce v tomto ustanovení poskytuje značnou mravní ochranu školským a obdobným zařízením, v jejichž blízkosti by mohlo provozováním prostituce být ohroženo morální zázemí dětí.

Specifickým ustanovením o trestném činu, které přímo chrání mravní vývoj dítěte a trestná jeho porušení je pod § 201 trestního zákoníku a to:

Ohrožování výchovy dítěte,

(1) Kdo, byť i z nedbalosti, ohrozí rozumový, citový nebo mravní vývoj dítěte tím, že

- a) svádí ho k zahálčivému nebo nemravnému životu,*
- b) umožní mu vést zahálčivý nebo nemravný život,*
- c) umožní mu opatřovat pro sebe nebo pro jiného prostředky trestnou činností nebo jiným zavrženíhodným způsobem, nebo*

d) závažným způsobem poruší svou povinnost o ně pečovat nebo jinou svou důležitou povinnost vyplývající z rodičovské zodpovědnosti, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

(2) Kdo umožní, byť i z nedbalosti, dítěti hru na výherním hracím přístroji, který je vybaven technickým zařízením, které ovlivňuje výsledek hry a které poskytuje možnost peněžité výhry, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, peněžitým trestem nebo zákazem činnosti.

(3) Odnětím svobody na šest měsíců až pět let bude pachatel potrestán,

- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 ze zavrženíhodné pohnutky,*
- b) pokračuje-li v páčání takového činu po delší dobu,*
- c) spáchá-li takový čin opětovně, nebo*
- d) získá-li takovým činem pro sebe nebo pro jiného značný prospěch.*

Jak jsem popsal výše v teoretické části, problematika nemorálního, sociálně patologického až kriminálního jednání se v žádném případě nevyhýbá ani dětem a mladistvým. K přesnějšímu popisu jejich zájmů při páčání kriminálního jednání a podílu vývoji, se dostanu níže. Nyní přiblížím, jaké jsou zvláštnosti vedení trestního

řízení proti mládeži. Toto je oproti běžnému trestnímu řízení vůči dospělému pachateli v mnoha ohledech velmi specifické:

- *samostatná norma upravující způsob zacházení s dětmi a mladistvými, kteří se dopustili kriminálního jednání,*
- *významné posílení preventivních opatření tak, aby se pachatel kriminálních činů do budoucnosti zdržel,*
- *zapojení mladistvého pachatele do procesu odčinění újmy, která vznikla jeho protiprávním jednáním,*
- *akcent na prevenci páchání protiprávních činů,*
- *preferenci výchovných a léčebně ochraňujících prvků nápravy,*
- *dominantní postavení speciálních soudů mládeže a specializace OČTŘ,*
- *posílení úlohy orgánů soc. práv. ochrany dětí a Probační a mediační služby (PMS),*
- *náprava nedostatečné diferenciaci trestní odpovědnosti mládeže,*
- *v závislosti na věkové zvláštnosti mládeže preference alternativních opatření, zejména výchovných²⁸*

U těchto konkrétních zásad je zřejmý jejich účel, tedy znovu zařazení mladistvého pachatele zpět do širší sociální skupiny a nápravu formou specifických opatření především sociálního charakteru. Snahou je zde uchránit mladistvého, před dalšími negativními dopady trestního a soudního řízení, především pak, aby toto nebylo ze strany mladistvého cítit jako odplata společnosti za jeho jednání, ale jako nutnost jeho nápravy a zpět-zařazení do morálně zdravé společnosti.

3.2 Nejčastější trestně-právní problematika u dětí a mládeže

K této problematice se velmi podrobně opět vyjadřuje **Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2010.**

„Děti i mladiství se dopouštějí převážně majetkových provinění, zejména krádeží a krádeží vloupáním, loupeží a ublížení na zdraví a ostatní kriminality (např.

²⁸ CHMELÍK J., et al., Rukověť kriminalistiky, Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2005, str. 290

dopravní nehody, maření výkonu úředního rozhodnutí, sprejerství, nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek atd.) Velká část se řadí do kategorie přestupků (škoda do 5 tis. Kč).²⁹

Pokud se blíže zaměříme na aspekty a zvláštnosti, které charakterizují páchaní trestné činnosti mládeže, je shora uvedené jen logickým vyústěním, těchto specifik:

- *Výběr předmětu útoku je určován rozdílným hodnotovým systémem mládeže,*
- *Trestná činnost je obvykle páchána skupinově s nízkou úrovní organizace,*
- *Obvykle schází příprava ke spáchání trestné činnosti, pokud je trestná činnost připravována, úroveň přípravy je povrchní, nedokonalá,*
- *Chování mladistvých delikventů se vyznačuje neúměrnou brutalitou, projevující se např. zbytečnou devastací okolí a předmětů,*
- *Nevýhoda mladistvého pachatele spočívající v nedostatku věku, fyzické síly apod. je nahrazován neúměrnými prostředky k překonání překážky a cíle,*
- *Kriminální delikty jsou často páchány pod vlivem alkoholu nebo jiných návykových látek, které posilují odvalu a agresivitu,*
- *Při recidivě trestné činnosti mladiství pachatelé volí stejný způsob spáchání a své konání z předchozí trestné činnosti opakuji. Vzniká tak charakteristický soubor opakovaného konání.*
- *Alibi si zajišťují u svých kamarádů, nebo v partě, obvykle však až po spáchání trestné činnosti,*
- *O připravované trestné činnosti se obvykle svěřují svým kamarádům nebo členům party,*
- *Obvykle schází snaha utajovat spáchání trestného činu,*
- *Předmětem zájmu jsou obvykle předměty, které momentálně potřebují,*
- *Rozhodování o jednání je spíše emotivní než racionální, apod.³⁰*

Lze však také konstatovat trvalý trend v poklesu kriminality mládeže:

„Pokračoval dlouhodobý pokles registrované kriminality mládeže, který byl v roce 2010 zaznamenán jak u dětí mladších 15 let, tak u mladistvých. Počet dětí–

²⁹ Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2010, Praha: ministerstvo Vnitra, 2011, str. 17

³⁰ CHMELÍK J., et al., Rukověť kriminalistiky, Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2005, str. 276

pachatelů trestných činů klesl na 1 606 (-488, -23,3 %) a mladistvých pachatelů na 4 010 (-1 329, -24,9 %).³¹

„Kriminalita mládeže zaznamenala v roce 2010 oproti roku 2009 pokles, a to jak u dětí mladších 15 let, tak u mladistvých. Pokles registrované kriminality mládeže představuje již dlouhodobý trend. Celkově v roce 2010 spáchaly děti mladší 15 let 1 584 (-749) skutků. Mladiství spáchali celkově v roce 2010 5 339 (-1 784) skutků. Pokračuje též snižování podílu dětí mladších 15 let 1,4 % (-0,3 %) a mladistvých 3,6 % (-0,7 %) na celkovém počtu stíhaných a vyšetřovaných osob. Varovným signálem může být poměrně vysoký podíl mladistvých na pachatelích loupeží, 13,1 %.“³²

Je však třeba samozřejmě zdůraznit, že se jedná o kriminalitu registrovanou a nelze tedy zcela objektivně určit, jaký skutečný podíl mají děti a mladiství na kriminalitě ve společnosti. Je však příjemné vidět dlouhodobě klesající tendenci jak je výše uvedeno. Blíže je možno se s tímto trendem seznámit v přílohách č. 1 a 2 této práce.

3.3 Vlastní poznatky k otázkám mravnosti mladistvých pachatelů

Při prověřování a vyšetřování trestných činů (provinění) mladistvých, se vždy snažím dopátrat, co je k jejich činu vedlo. Zcela nejčastější odpovědí je potřeba rychle získat finanční prostředky a tyto směnit za drogy, na kterých je tento závislý. Dále své jednání ospravedlňují tím, že při páchání trestné činnosti byli ovlivněni požitím návykové látky nebo alkoholu. Jako třetí důvod je nejčastěji uváděna potřeba předvést se před partou, tak říkájíc „z hecu“. Případy, kdy je trestná činnost na úseku motorových vozidel páchána z důvodu vlastního obohacení, není překvapivě u mladistvých až tak častá. Dokonce uvádí, že by za jiných okolností nic takového nikdy neudělali, ale své jednání často ospravedlňují právě vlivem drog, potřebou jejich získání a popřípadě potřebou začlenit se do party, která po nich takové jednání vyžaduje. Považují tyto aspekty za polehčující okolnost, jelikož sami se pro takové jednání nerozhodli, ale byli k němu jaksi vnějšími okolnostmi dotlačeni.

---

³¹ Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2010, Praha: ministerstvo Vnitra, 2011, str. 4

³² Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2010, Praha: ministerstvo Vnitra, 2011, str. 17

Zcela zásadní je při vyšetřování trestné činnosti mladistvých pachatelů rychlost a přiměřenost úkonů. Mezi zásadní úkony patří výslech obviněného. V případě mladistvého je potřeba vždy brát na zřetel jeho rozumovou a mravní vyspělost. Výslech i další úkony musí být vedeny taktně, aby nedošlo ze strany orgánů činných v trestním řízení k porušení zásad práce s mladistvými pachateli a nebyla tak znehodnocena výpovědní hodnota vyšetřování.

Jelikož u výslechu bývá přítomno poměrně dost osob, kterým to umožňuje jejich procesní postavení, může být vedení takového výslechu pro vyšetřovatele nesnadnou záležitostí, která prověří jeho taktické uvažování a nadhled v situaci. Přítomen je vyšetřovatel, obviněný, obhájce, pracovník OSPODu, nezřídka rodiče, pracovník PMS, psycholog, psychiatr, znalec, tlumočník, či další externí odborníci potřební k provedení výslechu. Především působení rodičů a advokátů bývá v takto někdy nepřehledné situaci značně problémové. Ze strany rodičů dochází k obviňování policejního orgánu, že se jedná o šikanu jejich potomka, ze strany obhájce zase často o nepřipustné zasahování výpovědi obviněného. Je tedy na vyšetřovateli, aby si vypěstoval u sebe postupy, kterými rázně a věcně tyto elementy z průběhu výslechu vyočlí.

3.4 Dílčí závěr

V průběhu praxe, jsem došel k jednoznačnému poznatku, že drogy a ostatní návykové látky jsou často hlavním a nejzávažnějším iniciátorem páchaní trestné činnosti na úseku motorových vozidel mladistvými. Svým způsobem často stojí na počátku, kdy je trestný čin páchán pod jejich vlivem, i na konci kdy je páchán pro jejich další získání. Také vliv vrstevnických part je častý jev, který trestnou činnost na tomto úseku podporuje.

Z pohledu procesně-právního je při trestním řízení problém s rodiči, kteří často nejsou schopni akceptovat možnost, že jejich dítě mohlo trestný čin spáchat a k vyšetřování zaujmají postoj buď velmi lhostejný, nebo naopak agresivní, kdy často odmítají předložené důkazy. Místo však, aby v tak rozhodný moment, kdy mohou velkou měrou přispět k mravnímu uvědomění svého potomka, učiní pravý opak a orgány činné v trestním řízení staví do pozice tyrana, který si na jejich dítěti zvedá objasněnost trestné činnosti a zbytečně je šikanuje. Jistě nelze rodičům vytknout pozici ochránce svého dítěte, což je koneckonců přirozený a logický jev. Často neracionální až

hysterické odmítání faktu, že i jejich dítě se mohlo dopustit trestného činu, lze přičítat jejich potřebě být za „vzorné rodiče“. Nemůžou takovou možnost být ani připustit a dále trvat na svém přesvědčení, že jejich potomek se ničeho nedopustil a dopustit nemohl. V opačném případě by museli doznat i jistou možnost selhání jejich výchovy, což bývá pro některé dnešní ambiciózní rodiče nepřipustný fakt.

Osobně považuji za velký morální problém působení některých obhájců. Nezřídka se totiž stává, že při zadržení po spáchání činu, se mladiství spontánně dozná přímo na místě a ve spolupráci s policií dobrovolně podstoupí nezbytné úkony. Po první rozmluvě a intervenci s advokátem však zcela popře svá původní tvrzení a do protokolu uvede již předem nachystanou výpověď dle pokynů obhajoby. Jaké pak může být morální ponaučení z takového příkladu, kdy je mu před orgány státu doporučeno lhát ve vlastní prospěch a na úkor společnosti?

Pokud dítě vidí i na takové společenské úrovni, jako je trestní řízení, za běžně užívané jevy lhaní a odmítaný přístup k vlastní zodpovědnosti, je nebezpečí, že takový model přijme bezesbytku za zcela normální a neodporující mravnosti společnosti. Pokud přijmeme fakt, že dítě přejímá mravní standardy od dospělých, stane se jeho závěrem „jednají tak dospělí, proč bych já nemohl?“

ZÁVĚR

Cíle, které byly stanoveny v úvodu práce, byly dosaženy. V první kapitole jsem poskytl výklad základních pojmů v problematice morálky a to za použití literární základny několika různých autorů. Poskytl jsem porovnání některých mravně-kulturních rozdílů a tím jsem prokázal, že mravnost a etika se vyvíjí různým způsobem v různých společnostech, dle jejich potřeby k udržení funkčnosti a stability celku. Vyřkl jsem myšlenku, že drastický mravní úpadek ve společnosti, může mít zásadní vliv na její fungování a může zapříčinit i její zánik. Osvětлил jsem, jaké jsou zásadní požadavky na mravní výchovu především pak u dětí a mládeže, která je nejvíce zranitelnou skupinou ve společnosti při působení negativních mravních vzorů a příkladů.

V druhé kapitole práce jsem učinil obecný rozbor nejvýznamnějších činitelů, které mají vliv na mravní vývoj společnosti, především pak dětí a mládeže. Konstatuji, že mravní úpadek je především kombinací selhání rodinné mravní výchovy a působení silně komerčních zájmů masmedií a multimedii. Tyto velmi často za vidinou zisku nezřídka porušují etické zásady společnosti a nevhodným, snadno dosažitelným obsahem svých výstupů negativně působí na mravní vývoj dětí a mládeže. Blíže jsem zde rozvedl problematiku fenoménu internetu, který má v současnosti zásadní vliv, na vnímání reality mládeže, která jeho cestou získává snadný přístup k rozličným informacím různé výpovědní kvality. Velký problém spatřuji v relativně snadné možnosti získání návykových látek, především pak v městských aglomeracích, které jsou často spouštěcím mechanismem pro kriminální jednání jejich uživatelů. Poukazuji na velkou podobnost závislosti na internetu a návykových látkách. Také uvádím činitele, kteří mají za úkol v mládeži vychovávat a vyžadovat dodržování mravních zásad společnosti. Jedná se především o základní školství, veřejnou a státní správu, u nichž jsem popsal základní působení na mravnost dětí. Také konstatuji, že v případě absence vzájemné spolupráce s rodinou dítěte, jsou jejich možnosti značně limitovány.

V Praktické části jsem vyhodnocením některých dat dospěl k závěru, že dlouhodobým trendem je snižování podílu dětí a mládeže na registrované kriminalitě. Přiblížil jsem, jaké trestné činnosti, se mládež nejčastěji dopouští a konstatuji, že tato skutečnost souhlasí i s mými osobními poznatky z odborné praxe. Vzhledem ke specifickým požadavkům na trestní řízení ve věcech nezletilých a mladistvých lze konstatovat, že jim jim poskytnuta zvýšená pozornost a možnost sociálně-mravního působení. Nakonec vyslovuji domněnku, kdy některé negativní působení rodičů a

advokátů na dítě, během trestního řízení, může mít vliv na možné prohloubení mravně negativního přesvědčení.

Jelikož vliv masmedií a multimedii považují v současné době za značně problémový, lze práci rozšířit o empirický výzkum například v podobě dotazníkového šetření s obsahem otázek k etice výstupních produktů masmedií a multimedii a jejich vlivu na mravní vývoj dotazované skupiny dětí a mladistvých. V tomto případě by tato bakalářská práce posloužila jako úvodní dokument a výchozí bod pro takový empirický výzkum, kdy nabízí podklad pro formulaci otázek a výklad základních pojmů v této problematice.

Zcela závěrem musím konstatovat, že studiem odborné literatury, konzultacemi s pracovníky veřejné a státní správy a především vlastní odbornou praxí, jsem došel k přesvědčení, že mravnost naší současné společnosti není na tak špatné úrovni, jak se někdy může zdát z neodborných interpretací. Pravdou však zůstává, že naše společnost je zcela zásadně ovlivněna vlastnickým modelem, který z velké části určuje hodnotový žebříček. Než za jednoznačný úpadek mravnosti, bych spíše použil výrazu vývoj mravnosti, který samozřejmě může jít cestou zkvalitňování či degradace a je na společnosti, zda takový trend přijme či nikoliv. U dětí se vývoj mravnosti samozřejmě vždy promítne do jejich jednání, a proto lze konstatovat, že případný mravní úpadek ve společnosti bude vždy „causa finalis“³³ zvýšeného antisociálního a kriminálního chování dětí a mládeže.

Věřím však, že každý zdravý a rozumný člověk je schopen rozpoznat, co je ve své povaze opravdu zlé a dobré a většina se tímto vnitřním zákonem také řídí. Osobně, když jsem na pochybách, připomenu si jedno latinské pořekadlo:

„Hominem te esse memento – pamatuj, že jsi (jen) člověk!“

---

³³ „Konečná příčina“

RESUMÉ

Předložená práce pojednává o mravním úpadku ve společnosti a jeho vlivu na děti a mládež. Práce je rozdělena do dvou částí, teoretické a praktické. Část teoretická je dále členěna do dvou kapitol a devíti podkapitol.

V první kapitole se zabývám především určením a popsáním základních pojmů a kategorií problematiky mravnosti. Dále jsem uvedl a z části porovnal některé mravní a etické standardy u evropské a mimoevropské kultury. Poslední část první kapitoly jsem věnoval problematice mravnosti dětí a mládeže a to především v kontextu mravní výchovy a kriminality. Závěrem této kapitoly je shrnutí, kde se vyjadřuji k pojetí mravnosti, jejímu vývoji a vztahu k dětem a mládeži.

Kapitola druhá se zabývá určením nejzávažnějších činitelů, kteří v současné době ovlivňují mravnost ve společnosti. Poukázal jsem na negativní vlivy u těchto činitelů, které mohou způsobit úpadek mravnosti ve společnosti a jaký vliv má tento úpadek na děti a mládež. V závěru této kapitoly uvádím domněnku, že především působením nevhodného obsahu masmedií, multimedií a sociálně-patologickým jevům, jako jsou návykové látky, dochází k úpadku mravnosti značné části populace dětí.

Praktická část práce je obsažena ve třetí kapitole, která obsahuje čtyři podkapitoly. V této části se věnuji vykonané odborné praxi na úseku vyšetřování trestné činnosti nezletilých a mladistvých. Uvádím, jaké je postavení a ochrana dětí v trestním řízení v pozici obviněného a jaká je nejčastěji řešená trestně-právní problematika u dětí. Mimo jiné také cituji ustanovení trestního zákoníku, která chrání mravní vývoj dítěte. Pro lepší orientaci uvádím vybrané statistické údaje k trestné činnosti na území České republiky a podíl mladistvých na jejím páchání. Zaměřil jsem se také na odlišnosti ve způsobu páchání trestné činnosti dětí na rozdíl od dospělých pachatelů. Nakonec uvádím vlastní poznatky z vyšetřování především k mravním otázkám mladistvých pachatelů.

Závěrem práce shrnuji poznatky získané četbou odborné literatury a výkonem praxe, kdy poukazuji na úpadek mravních standardů u dětí v souvislosti s působením sociálně patologických jevů ve společnosti a nežádoucím vlivem masmedií a multimedií.

ANOTACE

David Pluskal,

Název práce: Mravní úpadek společnosti a jeho vliv na děti a mládež. (Bakalářská práce), Brno 2011, str. 48.

Bakalářská práce pojednává o mravním úpadku společnosti a jeho vlivu na děti a mládež. Autor se zabýval především výkladem pojmů mravnosti, morálky, etiky, společnosti a jejich vývojem. Porovnáním rozdílných kultur v otázkách mravnosti bylo zjištěno, které hodnoty jsou stálé a u kterých může dojít k odlišnostem. Práce poukázala na hlavní činitele, kteří ovlivňují současnou morálku ve společnosti a především pak mravní vývoj dětí a mládeže. Nakonec autor uvedl poznatky z odborné praxe k trestně-právní problematice dětí a mládeže a morálním dopadům, k nimž může v trestním řízení dojít.

V závěru práce byl vysloven návrh ke zvýšení důslednosti v mravní výchově, prosazování morálních standardů a boji proti patologickým jevům ve společnosti, které mravní úpadek způsobují.

Klíčová slova:

mravnost, morálka, etika, společnost, mravní výchova, děti, nezletilý, mladistvý, rodina, masmédiá a multimédia, veřejná správa, škola, kriminalita, trestní zákoník, trestní řád, trestná činnost.

ANNOTATION

David Pluskal,

Title: The decline of morality in a society and its influence on children and adolescents. (BA thesis), Brno 2011, 48 pp.

This thesis discusses the moral decline in the society and its impact on children and adolescents. The terms morality, decency, ethics, society and its development have been thoroughly discussed. By examining various cultures as to morality issues the persisting values have been found and those that may be undergoing a process of change. The work has identified the main agents influencing the morality of today's society and the moral development of children and adolescents in particular. Finally the knowledge resulting from the experience in the criminal legal area regarding children and adolescents and its moral consequences that may insue as a result of criminal procedure have been laied out.

The thesis concludes that consistency in moral education, moral standards enforcement and the fight against pathological phenomena in the society that are the cause of the moral decline should be augmented.

Key words:

morality, decency, ethics, society, moral education, children, adolescent, minor, family, mass media, multi-media, public service, school, criminality, criminal code, code of criminal procedure, criminal aktivty.

LITERATURA

1. FROMM E., Mít, nebo být?, Praha: Aurora, 2001, první vydání, ISBN 80-7299-036-5
2. KANT I., Základy metafysiky mravů, Praha: Svoboda, 1976, první vydání, ISBN 25-017-76.
3. CHMELÍK J., et al., Rukověť kriminalistiky, Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2005, ISBN 80-86898-36-9.
4. CICERO M. T., O povinnostech, Praha: Svoboda, 1970, první vydání, ISBN 25-086-70.
5. MUSIL J., Komunikace v informační společnosti, Praha: Universita Jana Amose Komenského, 2007, první vydání, ISBN 978-80-86723-39-6.
6. TAIRA Š., Bušidó cesta samuraje, Praha: Temple, 2002, ISBN 80-901641-8-8.
7. RÁDL E., Dějiny filosofie I. středověk a starověk, Praha: Votobia, 1998, ISBN 80-7220-063-1.
8. RADVAN E., Úvod do filosofie, Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2004.
9. JILČÍK T., ZAPLETAL L., Sociologie, Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2008.
10. MAZÁNKOVÁ L., Typologie výchovných potíží, Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2007.
11. KRAUS B., Teorie výchovy, Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2006.
12. MÜHLPACHR P., Kapitoly ze sociální patologie, Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2003.
13. KOHOUTEK R., Vývojová psychologie, Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2003.
14. Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2010, Praha: ministerstvo Vnitra, 2011.

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Graf a tabulky evidované trestné činnosti dětí mladších 15 let (Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2010)

Příloha č. 2: Graf a tabulky trestné činnosti mladistvých (věk od 15 do 18 let), (Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2010)

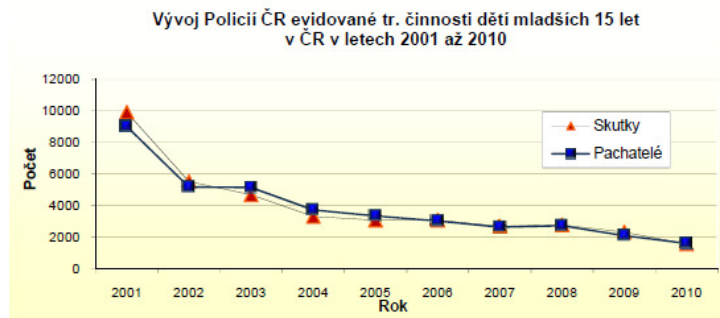
Příloha č. 1: Graf a tabulky evidované trestné činnosti dětí mladších 15 let

10

Policií ČR evidovaná trestná činnost dětí mladších 15 let

Evidovaná trestná činnost
dětí mladších 15 let v roce 2010
Zjištěno: 1 584
Tj. % z objas. celkem: 1,2 %

Stíháno a vyšetřováno osob
celkem: 1 606
pohl. mužské: 1 361, tj. 84,7 %
pohl. ženské: 245, tj. 15,3 %

Vývoj počtu Policií ČR evidovaných trestných činů spáchaných dětmi mladšími 15 let v ČR

Druh kriminality	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Vraždy celkem:	4	1	1	2	3	0	2
Loupeže	287	215	238	190	260	225	128
Úmyslné ublížení na zdraví	174	152	127	135	108	87	96
Vydírání	122	101	101	86	71	82	66
Násilné činy	705	581	544	498	499	455	349
Mravnostní činy	92	104	74	86	93	100	97
Krádeže vloupáním do bytů	60	67	91	53	48	54	22
Krádeže vloupáním	808	683	642	526	549	442	319
Krádeže věci z automobilů	182	112	74	86	134	81	31
Krádeže jízdních kol	40	41	27	21	12	21	14
Krádeže prosté	994	999	1044	800	733	602	334
Majetkové činy	1953	1786	1820	1457	1409	1145	748
Výtržnictví	89	83	85	113	73	49	57
Ned.výr. a d.psych.l. a jedů	68	103	99	58	89	94	54
Šíření toxikománie	14	22	12	7	9	2	4
CELKOVÁ KRIMINALITA:	3319	3086	3090	2710	2783	2333	1584

Vývoj počtu vyšetřovaných osob-dětí mladších 15 let v ČR

a jejich podílu na vyšetřovaných a stíhaných osobách celkem dle vybraných druhů kriminality

Druh kriminality	2008	tj.%	2009	tj.%	2010	tj.%
Vraždy celkem:	4	2,1	0	0,0	1	0,5
Úmyslné ublížení na zdraví	119	2,7	87	2,1	82	2,0
Násilné činy :	552	4,5	486	4,0	396	3,1
Mravnostní činy :	84	7,2	82	7,1	81	6,8
Krádeže vloupáním do bytů	47	6,7	40	5,1	19	2,5
Krádeže vloupáním :	563	7,0	436	5,2	338	3,7
Krádeže věci z automobilů	38	2,0	35	1,9	12	0,7
Krádeže prosté :	550	2,8	407	2,1	293	1,6
Majetkové činy :	1 295	4,0	1 001	3,0	756	2,3
Výtržnictví	83	3,1	44	1,7	51	1,9
Ned.výr. a d.psych.l. a jedů	70	3,8	79	3,3	36	1,6
CELKOVÁ KRIMINALITA:	2 723	2,2	2 094	1,7	1 606	1,4

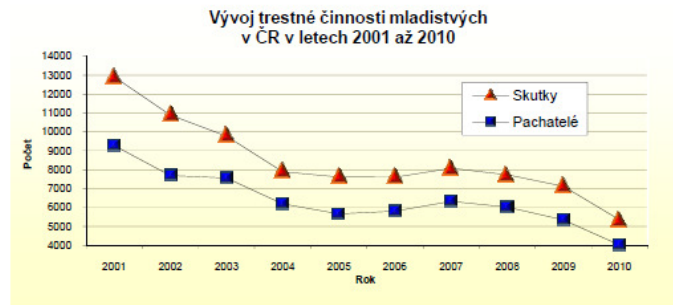
Příloha č. 2: Graf a tabulky trestné činnosti mladistvých (věk od 15 do 18 let)

11

Trestná činnost mladistvých (věk od 15 do 18 let)

Trestná činnost mladistvých v roce 2010

Zjištěno: 5 339
Tj. % z objas. celkem: 4,1 %

Stíháno a vyšetřováno osob celkem: 4 010
muži: 3 612, tj. 90,1 %
ženy: 398, tj. 9,9 %

Vývoj počtu trestných činů spáchaných mladistvými v ČR dle jednotlivých druhů kriminality

Druh kriminality	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Vraždy celkem:	12	2	4	10	6	5	4
Loupeže	611	543	450	460	454	431	311
Umyslné ublížení na zdraví	365	327	296	356	285	298	298
Vydráření	152	114	93	116	79	98	72
Násilné činy :	1 341	1 149	990	1 082	958	969	810
Mravnostní činy :	161	190	175	184	155	174	166
Kr. vl. do vik. chat soukr. osob	227	193	165	159	159	148	125
Krádeže vloupáním :	1 775	1 722	1 572	1 472	1 426	1 412	1 277
Krádeže mot. voz. dvoustopých	578	589	456	414	428	368	247
Krádeže věcí z automobilů	476	387	359	235	267	220	206
Krádeže prosté :	2 680	2 674	2 333	2 238	2 163	1 847	1 537
Majetkové činy :	4 701	4 643	4 159	3 966	3 844	3 472	3 033
Výtržnictví	215	196	192	211	152	150	156
Ned.výr. a d.psych.l. a jedů	207	223	193	128	164	146	118
Šíření toxikomanie	26	26	23	11	10	4	1
CELKOVÁ KRIMINALITA:	7 886	7 614	7 605	8 079	7 728	7 123	5 339

Vývoj počtu stíhaných a vyšetř. osob-mladistvých v ČR a jejich podílu na stíhaných osobách celkem dle vybraných druhů kriminality

Druh kriminality	2008	tj.%	2009	tj.%	2010	tj.%
Vraždy celkem:	7	3,6	8	4,4	4	2,2
Loupeže	384	15,8	398	15,8	287	13,1
Umyslné ublížení na zdraví	281	6,4	297	7,3	293	7,2
Násilné činy :	857	7,0	897	7,4	743	5,8
Mravnostní činy :	146	12,5	166	14,4	151	12,6
Kr. vl. do vik. chat soukr. osob	108	14,0	104	12,7	73	9,3
Krádeže vloupáním :	1 052	13,1	1 002	11,9	891	9,8
Krádeže věcí z automobilů	114	6,1	113	6,0	95	5,3
Krádeže prosté :	1 439	7,3	1 242	6,4	1 089	5,9
Majetkové činy :	2 718	8,3	2 449	7,4	2 183	6,7
Výtržnictví	169	6,4	148	5,8	144	5,3
Ned.výr. a d.psych.l. a jedů	146	6,4	142	5,9	113	4,9
CELKOVÁ KRIMINALITA:	6 014	4,9	5 339	4,3	4 010	3,6